

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Role regionálních organizací v podpoře regionálního
obchodu a ekonomického růstu – případová studie
ASEAN**

Veronika Voříšková

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Role regionálních organizací v podpoře regionálního
obchodu a ekonomického růstu – případová studie
ASEAN**

Veronika Voříšková

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2018

.....

Poděkování:

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí mé bakalářské práce PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za cenné rady, trpělivost a pomoc při psaní této práce. Velké poděkování patří mé rodině a přátelům za obrovskou podporu při mém studiu.

Obsah

Úvod	1
1 Role regionální ekonomické integrace a regionálního obchodu v regionálních organizacích	5
1.1 Regionální integrace	5
1.1.1 Regionalismus.....	6
1.2 Regionální ekonomická integrace	10
1.2.1 Stupně ekonomické integrace	12
1.3 Regionální obchod	16
1.3.1 Obchodní politiky	17
1.3.2 Překážky obchodu.....	17
1.3.3 Liberalizace obchodu	19
1.3.4 Přímé zahraniční investice	20
2 ASEAN a jeho role v podpoře regionálního obchodu a ekonomického růstu	22
2.1 Stručná historie ASEAN.....	22
2.2 ASEAN – starý nebo nový regionalismus?	25
2.3 Stupně ekonomické integrace v rámci ASEAN	26
2.3.1 ASEAN zóna volného obchodu.....	27
2.3.2 ASEAN hospodářské společenství	29
2.3.3 Další integrační iniciativy ASEAN	32
2.4 Úspěšnost ekonomické regionální integrace ASEAN.....	34
2.5 Dopad integrace ASEAN na ekonomický růst svých členských zemí... 36	

Závěr.....	42
Seznam pramenů a použité literatury:	46
Resumé	56
Přílohy	57

Úvod

Regionální organizace, pojem dnes velice používaný, patří ke skupině velice důležitých nástrojů využívaných na mezinárodní politické scéně. Skrze ně se státy snaží o dosažení svých předem stanovených cílů. Nejvíce organizací tohoto typu se zrodilo v období po studené válce. Většina z nich vznikla na základě udržení či posílení stability svých členských zemí v mezinárodním systému. Spousta států postižených studenou válkou, musela řešit otázky bezpečnostního a politického charakteru. Postupem času se k těmto otázkám přidávaly i otázky ekonomické, jelikož hospodářská situace v mnoha zemích se ocitla na velice špatné úrovni a byla potřeba ji řešit.

Vliv regionálních organizací stále roste a vyvíjí se, a to jak na úrovni regionální, tak mezinárodní. Některé jsou schopny svou politikou zasahovat do politik svých členských států. Na druhou stranu existují i takové regionální organizace, kde jejich zásah do vnitřní suverenity státu nepřichází v úvahu. To znamená, že tento nástroj politiky států může mít mnoho podob. Některé regionální organizace vykazují vysokou úroveň institucionalizace. Jiné zase, jak si níže ukážeme, fungují na základě velmi nízkého institucionálního charakteru.

Pro méně rozvinuté státy může být členství v těchto organizacích velkým přínosem, protože většina těchto uskupení má ve svých cílech především posílení stability a urychlení hospodářského rozvoje. Zároveň méně rozvinuté země díky členství v těchto organizacích mají možnost zefektivnit svou národní ekonomiku a stát se tak více konkurenceschopnými na mezinárodním trhu. Jinak řečeno postupem času se za pomoci ostatních partnerských zemí naučí více využívat své zdroje, ať už se jedná o pracovní sílu, nerostné bohatství aj.

Jak již bylo výše zmíněno, jedním ze zakládajících stimulů pro vznik regionálních organizací může být právě role ekonomická. To vypovídá o tom, že se zde vyskytuje široká škála témat, ve kterých lze zkoumat mnoho ekonomických otázek, proto jsem se rozhodla bádát právě v této oblasti. Pro svůj výzkum jsem si zvolila organizaci Sdružení států jihovýchodní Asie (*Association*

of South East Asian Nations, ASEAN), která se nachází v asijsko-pacifickém regionu (nebo také regionu jihovýchodní Asie). Toto sdružení se považuje za nejúspěšnější a nejdynamičtější ve svém regionu a dovolím si říci i v celé Asii. Integrace v rámci ASEAN se prezentuje za specifickou svým konsenzuálním charakterem. Za další specifický rys se považuje politická a ekonomická diverzita jednotlivých členů tvořících toto sdružení.

Cílem této práce je zjistit, jak ASEAN přispívá k podpoře regionálního obchodu v jihovýchodní Asii a jaký přínos z ekonomické integrace v rámci ASEAN mají jednotlivé členské státy. Jaké nástroje k podpoře regionálního obchodu ASEAN používá? Je organizace v naplňování svých cílů úspěšná a s jakými případnými problémy se ve své činnosti potýká?

Regionální integrace jsou dnes velice běžnou entitou vystupující na mezinárodní scéně. Existuje mnoho publikací, které se regionální integrací a pojmy s ní související zabývají. Velké množství informací se zaměřuje hlavně na evropskou integraci, a proto jsem si vybrala region jihovýchodní Asie a v něm regionální organizaci ASEAN. Sdružení států jihovýchodní Asie má již dlouhou historii, a přesto v českém jazyce najdeme jen málo publikací, které se jejím výzkumem zabývají. Většina z nich se zabývá regionálními organizacemi a integračními procesy vyskytujícími se v různých regionech světa, tudíž jednotlivým regionálním organizacím či integračním procesům není věnována dostatečná pozornost. Na základě toho se domnívám, že bych mohla přispět k vyplnění mezer českého výzkumu o ekonomické regionální integraci v rámci ASEAN.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části, a to na část teoretickou a empirickou. V části teoretické definuji klíčové pojmy. V kapitole 1.1 se hodlám zabývat definicí regionální integrace a regionalismem, který úzce s regionální integrací souvisí. Nejprve popíši vývoj regionální integrace a poté se ji pokusím definovat na základě významných děl, v nichž se významní badatelé zabývali výzkumem regionální integrace. Jedná se o autory jako Ernst Hass [1958], Johan

Galtung [1968] či Robert Keohane s Josephem Nyem [1975]. Následuje podkapitola o regionalismu, ve které se budu zabývat pojmy regionalismus, regionalizace a region. Dále regionalismus rozdělím na starý a nový regionalismus a vysvětlím rozdíly mezi nimi. Další kapitola s názvem *Regionální ekonomická integrace* bude pojednávat o tom, co to vlastně regionální integrace je, a k čemu slouží. V této kapitole (1.2) vysvětlím, co znamená regionální ekonomická integrace, definuji ji a popíšu jednotlivé stupně, které mohou vzniknout. Vyskytnou se zde pojmy jako statická a dynamická analýza, teorie celní unie, také tvorba a odklon obchodu. V podkapitole pak dále charakterizují stupně ekonomické integrace na základě Bely Balassy [1966] a Ingrid Majerové [2007]. V kapitole 1.3 se budu zabývat regionálním obchodem, se kterým nepochybně souvisejí i následující podkapitoly o obchodních politikách, překážkách obchodu, liberalizaci obchodu a o PZI. Jinak řečeno tato část textu bude pojednávat o možných problémech bránících regionálnímu obchodu, či nástrojích (viz PZI) regionálního obchodu. Čtenář tak po přečtení teoretické části práce bude schopen porozumět tématu na teoretické úrovni a bude znalý v základních pojmech, které budou dále v práci používány.

V části empirické budu aplikovat své poznatky z části teoretické na jednopřípadovou studii. Zaměřím se na organizaci ASEAN v období let 1990 až 2017. Začátek výzkumného období jsem zvolila na základě toho, že začátek 90. let se stal pomyslným milníkem, kdy se ASEAN kromě politicko-bezpečnostních otázek začíná intenzivněji zabývat otázkami ekonomickými. Během výše uvedeného období vznikly uvnitř sdružení dvě významné ekonomické integrace, a to *Zóna volného obchodu (Free Trade Area, AFTA)* a *Hospodářské společenství ASEAN (ASEAN Economic Community, AEC)*. ASEAN v těchto letech navázal i vnější vztahy, z nichž některé jsou integracemi (viz ASEAN+3, ASEAN+6, ASEM). Rok 2017 jsem si zvolila za konec výzkumného období hned ze dvou důvodů. Zaprvé, tento rok nabyl na svém významu především proto, že je padesátým jubileem ASEAN a druhým důvodem se stal plán *Vize*

ASEAN 2025, který se zaměřuje na zdokonalení spolupráce v rámci ASEAN a usiluje o větší míru institucionalizace neboli tvorbu nových regionálních orgánů. V této části práce, která nese název *ASEAN a jeho role v podpoře ekonomického růstu*, nejdříve seznámím čtenáře v podkapitole 2.1 se stručnou historií tohoto sdružení, bez které by se předkládaná práce neobešla. Jedná se pouze o základní fakta a dokumenty spjaté s danou regionální organizací. V další kapitole budu zkoumat, zda ASEAN patří do starého či nového regionalismu. Následující kapitolu 2.3 považuji za klíčovou kapitolu této práce, jelikož zde budu popisovat ekonomické integrace vzniklé v rámci ASEAN. Tato kapitola je rozdělena do tří podkapitol, přičemž v prvních dvou se zabývám vnitřními integracemi ASEAN a to Zónou volného obchodu ASEAN (AFTA, *ASEAN Free Trade Area*) a Hospodářským společenstvím ASEAN (AEC, *ASEAN Economic Community*). Ve třetí popisují vnější vztahy sdružení (ASEAN+3, ASEM).

V předposlední kapitole poukazuji na úspěchy integrace ASEAN. Zda participující se státy zaznamenávají hospodářský růst, stagnaci či propad. Vysvětluji zde, co a proč je důležité pro hospodářský rozvoj sdružení a podle konkrétních čísel zhodnotím, jestli má integrace pozitivní či negativní účinky. V poslední kapitole se zaměřím na jednotlivé členské státy a jejich ekonomiky. Na začátku této kapitoly se vrátím k heterogenitě mezi státy. Na základě HDP určím, které země patří k rozvinutějším ekonomikám, a které k těm méně rozvinutým. Dále pak vysvětlím, proč se země dělí na ASEAN-6 a CLMV. Nakonec zhodnotím, zda jim jejich participace ve sdružení přináší výhody nebo nevýhody. V závěru předkládané práce zhodnotím výsledek aplikace obecně platných poznatků na ASEAN. Odpovím na výzkumné otázky a pokusím se shrnout, jak ASEAN přispívá k podpoře regionálního obchodu v Jihovýchodní Asii a jak moc je to výhodné pro participující se státy.

1 Role regionální ekonomické integrace a regionálního obchodu v regionálních organizacích

1.1 Regionální integrace

Regionální integrace je jev, který se vyskytuje v mezinárodním prostředí již od 30. či 40. let 20. století. Tento proces si prošel určitým vývojem, a to ve třech vlnách. V první vlně vznikla obecná teorie integrace, která se později ukázala za nedostačující. Ve druhé vlně se badatelé zaměřují pouze na jeden kontinent, a to na Evropu a evropskou integraci, která přesunula výzkum obecné teorie integračního procesu do pozadí. V této vlně je veškerá pozornost věnována evropské integraci, kterou nelze aplikovat na mimoevropskou. Třetí vlna je spojená s koncem studené války a s následnou globalizací a demokratizací. Na konci studené války a po studené válce se s regionální integrací tzv. roztrhl pytel [Waisová 2008: 81]. Paradoxem je, že neexistovala žádná obecná teorie, kterou by bylo možno aplikovat. V podstatě se dá říci, že dodnes neexistuje obecná teorie regionální integrace, kterou lze všeobecně aplikovat. [Kratochvíl – Waisová 2009: 36–37].

Regionální integraci bylo třeba definovat, a tak se o to pokoušelo několik autorů. Například Ernst Haas¹ [1958: 16] jako jeden z prvních badatelů považuje integraci za dynamický proces. Ve svém díle *Studie regionální integrace (The Study of regional Integration)* [Haas 1970] uvádí hned několik důvodů proč vůbec zkoumat regionální integraci. Výzkum regionální integrace nám poskytuje například informace o tom, „zda je regionální mírový mechanismus účinnější než postupy OSN“ [Haas 1970: 608]² nebo zda společné regionální trhy jsou efektivní pro industrializaci a pro sociální politiku nebo jestli „jsou regionální

---

¹ Jeden z nejvýznamnějších představitelů neofunkcionalismu.

² Originální znění: „whether regional peace-keeping machinery is more effective than United Nations procedures“ [Haas 1970: 608].

procesy jen fasádou hegemonie jednoho státu“ [Haas 1970: 608]³. Skrze studium regionální integrace bychom se měli dozvědět, proč se státy spojují se svými sousedy, proč se kvůli tomu dobrovolně vzdávají své suverenity a proč přijímají společná pravidla a nové společné techniky a mechanismy.

K dalšímu výzkumu přispěli v 70. letech Joseph S. Nye společně s Robertem O. Keohanem a dále také Johan Galtung. Galtung [1968: 375–395] zkoumá integraci na základě nespokojenosti s dosavadním výzkumem. Kriticky hodnotí dosavadní autory za to, že se nezaměřili na výzkum obecné teorie integrace a nevěnovali výzkumu dostatečný prostor. Namísto toho „se zaměřují na velmi zvláštní případy (jako integrace národů)“ [Galtung 1968: 375]⁴. J. Galtung se snaží vytvořit všeobecnou teorii integrace a zabývá se tím, proč k integraci dochází. Integraci chápe jako proces, ve kterém se spojí dva a více aktérů a vytvoří jednoho nového aktéra [Galtung 1968: 377]. Nejnižší jednotku tedy představuje jednotlivec. Když o integraci hovoříme jako o procesu, znamená to, že musí existovat, i k tomu proces opačný a ten Galtung nazývá jako dezintegraci. Dezintegrace znamená podle Galtunga [1968: 377] proces „při kterém se jeden aktér rozštěpí na dva či více aktérů“⁵.

1.1.1 Regionalismus

Regionální integrace probíhá souběžně s globalizací. Hlavním cílem globalizace je liberalizace a odbourávání všech možných překážek a bariér. Nevýhodou globalizace je heterogenita, která celý proces zpomaluje, a proto regionální integrace rozštěpuje prvky globalizace na menší jednotky [Cihelková 2008: 1]. Jinak řečeno v dnešním světě existuje několik druhů režimů a forem

---

³ Originální znění: „regional processes are merely a facade for the hegemony of one member state“ [Haas 1970: 608].

⁴ Originální znění: „focus on very special cases (such as integration of nations)“ [Galtung 1968: 375].

⁵ Originální znění: „disintegration is the process whereby one actor splits into two or more actors“ [Galtung 1968: 377].

vlády, které spolu nemusí navzájem souhlasit a zpravidla hájí odlišné principy a zájmy. To může být jednou z hlavních příčin zpomalení procesu globalizace, proto lze považovat regionální integrace za pomyslné podjednotky, které rozštěpují globalizaci a usnadňují její průběh. Například Fawcett [2004: 429] tvrdí, že „[p]ro ty, kteří se zabývají mezinárodním pořádkem, má regionalismus mnoho pozitivních vlastností“⁶. Se vznikem regionální integrace vznikají i nové pojmy jako například regionalismus a regionalizace.

Základní jednotkou regionalismu je region. Jedná se o seskupení dvou a více zemí, které mají stejné smýšlení o integraci. Státy si mohou být geograficky blízké, ale není to podmínkou [Fawcett 2004: 432]. Podle geografické vzdálenosti rozlišujeme regiony na kontinentální, subkontinentální a transkontinentální. Börzel a Risse [2016: 7] definují regiony „jako sociální konstrukce, které odkazují na územní polohu a na geografické nebo normativní souvislosti“⁷.

Někteří autoři regionalismus a regionalizaci považují za synonyma [Cihelková 2001: 75]. Jiní zase považují regionalismus za synonymum k regionální integraci a regionalizaci vidí jako podjednotku regionalismu [Kratochvíl – Waisová 2009: 59]. Z toho lze usoudit, že definice těchto pojmů jsou nejasné a často zpochybňované. Jednou z možných definic regionalismu a regionalizace je, že regionalismus se chápe jako politika (*policy*) a regionalizace se definuje jako proces neboli nástroj této politiky [Kratochvíl – Waisová 2009: 60]. Podobně jako Kratochvíl a Waisová chápe regionalizaci a regionalismus Řehák [2009: 7], jelikož podle něj je regionalizace „objektivním procesem regionálního vymezení mezinárodních ekonomických vztahů“ a regionalismus představuje „strategii států vedoucí k ovlivnění tohoto regionálního vymezení“.

---

⁶ Originální znění: „For those concerned with international order, regionalism has many positive qualities“ [Fawcett 2004: 429].

⁷ Originální znění: “as social constructions that make references to territorial location and to geographical or normative contiguity” [Börzel – Risse 2016: 7].

Další možnou interpretaci těchto dvou pojmů předkládá Börzel a Risse v knize *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism*. Tito dva autoři definují oba pojmy jako proces (na rozdíl od Kratochvíla a Waisové). Regionalismus vnímají „jako primárně řízený proces budování a udržování formálních regionálních institucí a organizací mezi nejméně třemi státy“ [Börzel – Risse 2016: 7]⁸ a regionalizaci jako sekundární proces, při kterém se prohlubují vzájemné interakce.

Regionalizaci můžeme dále dělit na mělkou a hlubokou. Při regionalizaci mělké aktéři v rámci integračního procesu přijímají pouze společná hraniční opatření a nijak není zasahováno do jejich vnitřní suverenity, zatímco u regionalizace hluboké dochází k restrikci a jednotlivé suverénní politiky už mohou být ovlivňovány [Cihelková 2001: 76].

Největší rozvoj regionální integrace se připisuje k období po studené válce, kdy podle Rosecrance [cit. dle Väyrynen 2003: 28] dochází k obnovení regionální suverenity. Jak již bylo zmíněno výše, tak paralelně s rozvojem integrace probíhala krize v bádání tohoto procesu, který nelze uchopit a vysvětlit pouze jednou teorií [Kratochvíl – Waisová 2009: 57]. Hlavní příčinu krize představovala orientace pouze na evropskou integraci. Nový regionalismus se snaží o propojení dříve odděleně zkoumaných složek jako například propojení výzkumu politické a ekonomické integrace nebo výzkum integrace evropské dohromady s mimoevropskou [Kratochvíl – Waisová 2009: 57]. Důležitý koncept vzniklý v rámci nového regionalismu se nazývá otevřený regionalismus. Existuje několik definic tohoto jevu. Podle Cihelkové [2008: 19] „[z]ákladem otevřeného regionalismu, je myšlenka, že regionální integrace slouží primárně ke vtažení svých aktérů do globálních ekonomických vztahů“ a zároveň se zdá být, „jedinou možnou reakcí na zostřující se interakci mezi dominantními silami a tendencemi v dnešní světové ekonomice“.

---

⁸ Originální znění: “as constituting a primarily state-led process of building and sustaining formal regional institutions and organizations among at least three states” [Börzel – Risse 2016: 7].

Je logické, že pokud hovoříme o novém regionalismu, tak by mu měl předcházet regionalismus starý. Ten se datuje od pol. 19. století do konce studené války, kdy můžeme zaznamenat první integrační proces. Starý regionalismus tvořily státy, tudíž hovoříme o vytváření regionalismu shora. Respektive starý regionalismus se utvářel na základě geografické blízkosti a byl tvořen státy [Kratochvíl – Waisová 2009: 58]. Řehák [2009: 8] rozděluje starý regionalismus do čtyř fází. První z nich se nazývá militantní regionalismus a charakterizuje ho touha po moci neboli snaha po tom, ovládnout území i za použití síly. Druhou fází pojmenoval ekonomický regionalismus. Toto období je spojené především s liberalizací obchodu v 19. století. Po první světové válce pak podle něj nastává období nátlakového regionalismu, pro který platí, že „regionalismus je nástrojem geopolitiky a velmoci jeho prostřednictvím usilují o vymezení sfér vlivu“ [Kučerová cit. dle Řehák 2009: 8]. Poslední neboli čtvrtou fází nazývá hegemonický regionalismus. Zde již regionalismus popisuje jako formalizovanou spolupráci v podobě regionálních organizací. Často se podle Řeháka [2009: 8] jedná o hospodářské spolupráce, vzniklé na základě strategicko-bezpečnostního zájmu.

Oproti starému regionalismu je regionalismus nový tvořen zdola, a to na základě aktivních nestátních aktérů. Nový regionalismus je proti starému regionalismu více otevřený a označuje se za multikauzální [Cihelková 2008: 14–17]. Někteří autoři, na které Kratochvíl a Waisová [2009: 59] odkazují v knize *Regionální integrační procesy*, se domnívají, že „nový regionalismus má zejména ekonomický rozměr, tedy že se jedná o různé formy ekonomické integrace“. Zmínit se o novém regionalismu považují za podstatné, jelikož před jeho vznikem se teoretici zabývali pouze výzkumem evropské integrace. Nepochybně v té době vznikl nespočet teorií o integraci, které bohužel nebylo možné aplikovat na integrace mimoevropské. Díky vzniku nového regionalismu nám badatelé dávají možnost dále zkoumat a aplikovat jejich teorie nového regionalismu na různé integrace vyskytující se v dnešním světě. Avšak existují i

takové organizace, kde se mohou vyskytovat znaky typické pro oba druhy regionalismu.

1.2 Regionální ekonomická integrace

Regionální ekonomická integrace patří k hlavním trendům mezinárodních vztahů v posledních desetiletích. Její rozvoj lze zaznamenat na mnoha místech ve světě, což vypovídá o tom, že se jedná o globální jev. Ekonomická integrace a politická integrace mají mnoho společného a v mnoha záležitostech se prolínají, i přesto se liší ve svých cílech a mechanismech. K výzkumu ekonomické integrace přispělo i mnoho dalších autorů jako například B. Balassa [1961] s knihou *Teorie ekonomické integrace*, F. Kahnert [1969], s knihou *Ekonomické integrace mezi rozvojovými zeměmi*, dále R. L. Allen [1963] nebo R. G. Lipsey [1960]⁹.

Balassa [1966: 14] chápe na základě své studie, že „[e]konomická integrace je v podstatě definována jako likvidace, resp. neexistence překážek mezinárodní mobility zboží, práce a kapitálu“. O institucionální podobě pak tvrdí, že může a nemusí být podmínkou. Jinak řečeno v rámci každé ekonomické integrace si její stvořitelé určují individuálně, zda chtějí institucionální podobu či ne. Další možnou interpretaci regionální ekonomické integrace najdeme v knize *Integrační procesy ve světové ekonomice*. Autoři této knihy [Paličková 2004: 12] ji definují „jako proces postupného propojování a spojování existujících ekonomických celků [...] ve větší, zmezinárodnělé celky v jednotlivých regionech světové ekonomiky“. V poslední řadě zde cituji definici ekonomické integrace dle Koného [2012: 390], která říká, že „[e]konomická integrace má rámec pro ekonomiku“, „[s]kládá se z redukce i odstranění obchodních překážek mezi partnery“ a „[u]siluje především o liberalizaci obchodu, výměnu mezi partnery za

---

⁹ Kromě výše zmíněných autorů existuje mnoho dalších, z nichž někteří budou zmíněni dále v textu.

účelem zlepšení celkové účinnosti, anebo rozvoje hospodářství partnerských zemí“¹⁰.

„Mnoho autorů tvrdí, že teorie ekonomické integrace prochází dvěma vývojovými fázemi, které se zabývají relevantními politickými a ekonomickými otázkami v daném období“ [Marinov 2015: 27]¹¹. První fáze bývá označována jako statická analýza (*static analysis*) a zahrnuje tradiční ekonomické teorie, jako je například teorie celní unie. Teorie celní unie patří k jedné z nejvýznamnějších teorií, která zkoumá efektivitu a důsledky regionální integrace. Hlavním cílem je maximalizace domácího produktu. Nejvýznamnějším představitelem této teorie je Jacob Viner. Od jeho základního modelu regionální integrace se odpichuje mnoho dalších teoretiků [Cihelková 2008: 27]. Jeho teorie celní unie vznikla na začátku 50. let, kdy Viner ve svém díle *Otázky celní unie* tvrdí, že „vytvoření celní unie zahrnuje odstranění obchodních bariér uvnitř regionálního uskupení a harmonizaci cel na importy z nečlenských zemí“ [Viner cit. dle Cihelková 2008: 22–23].

Odstraněním bariér a zavedením společného celního sazebníku může docházet ke dvěma protichůdným efektům. Marinov [2015: 28] tvrdí, že „Vinerova studie je první, která definuje specifická kritéria pro rozlišení výhod a nevýhod ekonomické integrace“¹². Efekt tvorby obchodu (*trade-creation effect*) [Marinov 2015: 28], je pozitivním výsledkem odstranění bariér. Pokud domácí země má neefektivní průmysl a následná produkce je nákladná, tak je nahrazena efektivním průmyslem jiné partnerské země v rámci daného ekonomického

---

¹⁰ Originální znění: „[e]conomic integration has for framework the economy“, „[i]t consists of the reduction even the removal of the trade barriers between the partners“ and „[i]t primarily seeks to liberalize the trade exchanges between partners in order to improve the overall efficiency and/or to develop the economies of the partner countries“ [Koné 2012: 390].

¹¹ Originální znění: „Many authors claim that economic integration theory goes through two development stages each of which addresses the political and economic issues relevant for its time“ [Marinov 2015: 27].

¹² Originální znění: „Viner’s study is the first one to define specific criteria for the distinction of the pros and cons of economic integration“ [Marinov 2015: 28].

integračního uskupení. Společný celní sazebník může vést i k negativnímu efektu a to k tzv. odklonu obchodu (*trade-diversion effect*) [Marinov 2015: 28]. Odklon obchodu postihuje především nečlenské země, jelikož po vzniku celní unie dochází ke zrušení cel a preferenčnímu zacházení¹³.

Druhá vývojová fáze teorie ekonomické integrace se přezdívá dynamická analýza (*dynamic analysis*) [Marinov 2015: 28]. Zjistilo se, že statická analýza není schopna analyzovat míru prosperity integrace, a proto se v 60. letech 20. století přechází k analýze dynamické. Hlavními představiteli této fáze jsou B. Balassa, C. A. Cooper nebo B. F. Massell. Dynamická analýza se vyvíjí společně paralelně s globální ekonomikou. V této fázi se považuje za implicitní například hospodářská soutěž nebo také tvorba investic [Marinov 2015: 29].

Na rozdíl od toho Cihelková [2008: 20–21] rozlišuje dva přístupy k regionální ekonomické integraci a to politologický a ekonomický. Každý přístup se skládá z několika teorií, které pak lze aplikovat na regionální ekonomickou integraci. Ke své práci budu používat především přístup ekonomický, protože díky němu budu schopna dojít k poznatkům, které jsou cílem mé práce.

1.2.1 Stupně ekonomické integrace

Jak již bylo výše řečeno, výzkum ekonomické integrace si prošel určitým vývojem. To se týká i stupňů ekonomické integrace. Státy spolu mohou začít spolupracovat na nejnižší úrovni a postupem času se mohou, díky určování svých cílů integrovat o stupeň výš. V 50. a 60. letech 20. století badatelé vymezili pouze čtyři stupně ekonomické integrace a to zónu volného obchodu, celní unii, společný trh a hospodářskou unii. V průběhu těchto let se některé

---

¹³ Díky tomuto chování trpí jak nečlenská země, tak samotná integrace. Jedná se o to, že místo dovozu produktu z nečlenské země, si členské země začnou daný produkt vyrábět sami, i přesto že náklady na výrobu jsou vyšší než náklady na dovoz z cizí země.

stupně rozvinuly a vznikly nové úrovně integrace. Nyní se vymezení rozrostlo na sedm stupňů ekonomické integrace, které dále definují.

Významným teoretikem, který, jak již bylo zmíněno, se vyznamenal svým dílem *Teorie ekonomické integrace* je Bela Balassa [cit. dle Hosny 2013: 133–34]. Jeho knihu recenzovalo mnoho autorů a mnoho z nich ji považuje za základní kámen ve výzkumu ekonomické integrace. Robert L. Allen [1963], jeden z recenzentů knihy *Teorie ekonomické integrace*, zkoumá Ballasovo dílo a na základě svého výzkumu tvrdí, že základní složkou jakékoliv integrace je odstraňování bariér v obchodu mezi dvěma a více zeměmi [Allen 1963: 450]. Balassa [1966: 26] rozlišuje čtyři výše zmíněné fáze ekonomické integrace (zónu volného obchodu, celní unii, společný trh a hospodářskou unii). Díky svému výzkumu dnes patří k významným teoretikům 60. let.

Nyní představím jednotlivé stupně ekonomické integrace, ale na místo čtyř jich představím sedm. Tři stupně, které budou navíc a nejsou definovány podle Balassy, nýbrž podle Ingrid Majerové [2007], lze charakterizovat jako pomyslné mezistupně v Ballasovo definovaných čtyřech stupních integrace. Jinak řečeno, integrace je evoluční proces, který se stále vyvíjí a zdokonaluje. I Marinov [2015: 24] tvrdí, že zatím neexistuje shoda v počtu fází či stupňů ekonomické integrace. Zároveň považují za důležité zmínit, že se jedná pouze o ideál-typy. To znamená, že v praxi mohou jednotlivé stupně vypadat jinak. Například v každé integraci budou platit trochu jiná pravidla a zásady. V některých případech se může integrace pohybovat mezi dvěma stupni. To znamená, že může využívat pravidla zóny volného obchodu, ale chovat se bude jako celní unie.

Prvním stupněm je zóna volného obchodu (*Free Trade Area, FTA*) [Marinov 2015: 24], někdy přezdívána pásmem volného obchodu. Tento stupeň může být definován jako regionální režim. Regionální režim představuje „soubor regulačních uspořádání, která zahrnují systém pravidel, norem a procedur, které

regulují chování a kontrolují jeho vliv“ [Kratochvíl – Waisová 2009: 62]. Když hovoříme o zóně volného obchodu, je důležité si uvědomit, že se nejedná o absolutně volný obchod. Naopak, jedná se o pásmo obchodu, které je charakteristické velkým množstvím bariér. Typickými znaky tohoto stupně integrace jsou „odstraňování tarifních i netarifních překážek, uchování národních celních území, zachování nezávislé celní a obchodní politiky vůči třetím zemím [...], prokazování původu komodit, protože jejich pohyb je na integrovaném trhu“ [Majerová 2007: 12–13]. Bariéry zde představují například cla nebo obchodní kvóty. Na základě existujících bariér tak vznikají dohody mezi dvěma či více aktéry, skrze které se snaží tyto bariéry eliminovat. Státy si vůči nečlenským státům zanechávají tarify, jež si samy určily [Balassa 1966: 26].

Druhým stupeň se nazývá celní unie (*Customs Union*, CU) [Marinov 2015: 24]. Dohody o celní unii se zde uzavírají bilaterálně nebo multilaterálně. Stejně jako u zóny volného obchodu se celní unie snaží o eliminaci tarifních i netarifních překážek. Další charakteristické znaky už nabývají na větším propojování a těsnějších vazbách. To znamená, že se snaží o vytvoření jednotného celního území a na rozdíl od zóny volného obchodu disponují společnou celní a obchodní politikou vůči ostatním zemím. V celní unii se respektuje jeden celní sazebník [Majerová 2007 13–14]. Vznikají zde také první společné orgány, které mají převážně kontrolní funkci. Dále se liší tím, že na rozdíl od zóny volného obchodu, která nijak nediskriminuje okolní země, celní unie ovlivňuje a zároveň je ovlivňována vnějším okolím. Jinak řečeno, v rámci celní unie se vytvoří v rámci celé integrace společný tarif vůči nečlenským zemím [Balassa 1966: 26].

Třetí stupeň integrace známe pod názvem společný trh. Někteří autoři ho nazývají primární hospodářská unie a považují ho za základní a nejnižší typ hospodářské unie. Společný trh se snaží o uvolnění pohybu zboží, služeb a dalších důležitých složek souvisejících s obchodem, jako je například volný

pohyb kapitálu, pracovní síly a technologií, a to vše v rámci zemí, které se podílejí na společném trhu [Majerová 2007: 14]. Zavádí společné politiky to nejen obchodní a celní, jako tomu bylo u celní unie, ale také například zemědělské, či dopravní.

Dalším, čtvrtým, více rozvinutějším stupněm je podle Majerové [2007: 15] formativní hospodářská a měnová unie, která se dále dělí na dvě formy. Symetrická forma představuje takový stupeň integrace, kde existuje jedna společná měna. V druhé formě nazývané asymetrická jsou zachovány měny národní, avšak nad nimi existuje jedna centrální banka, která řídí a koordinuje měnovou politiku. U obou forem platí společná měnová politika a společný měnový orgán na nadstátní úrovni. Tento stupeň podle Balassy [1966: 26] vykazuje určitý stupeň „harmonizace národních hospodářských politik“.

Předposlední stupeň se nazývá úplná hospodářská a měnová unie. Ta se zatím v reálu nevyskytuje, avšak je otázkou času, kdy se tento stupeň integrace stane realitou. Pro úplnou hospodářskou a měnovou unii je typické propojení všech politik a vzájemná koordinace mezi nimi. Dále se zde zavádí společný daňový systém. Pro tento stupeň je výhodou, avšak ne povinností dosáhnout společné měny, což zapříčiní pro posílení stability unie.

Sedmý stupeň a zároveň nejvyšší a poslední stupeň ekonomické integrace se jmenuje hospodářská a politická unie. Je tzv. „posledním, nejzralejším stupněm integrace s ekonomickým charakterem, do kterého se však již promítá charakter politický“ [Majerová 2007: 15]. Dále také jednotlivé ekonomické složky, které byly zmíněné u předešlých stupňů, dosáhly úplné integrace. Společná ekonomika, by zde nefungovala bez politické vůle.

1.3 Regionální obchod

Světová ekonomika se stále mění a formuje. Velkou roli v ní hráli, hrají a hrát nepochybně budou vyspělé země světa. Ekonomika se skládá ze dvou dílčích sektorů, a to sektoru veřejného (*public sector*) a sektoru soukromého (*private sector*). Pro každý sektor existují charakteristické znaky a funkce, díky kterým se dají od sebe snadno rozpoznat.

Veřejný sektor tvoří část ekonomiky, která úzce souvisí s politikou. Ekonomie tohoto sektoru se považuje za rychle rostoucí obor teoretické a aplikované mikroekonomie. Zabývá se tématy, jako jsou například veřejné příjmy a výdaje. Protipól veřejného sektoru se nazývá sektor soukromý. Ten má především podnikatelský charakter. Soukromý sektor „je motorem pro sociální a ekonomický růst [...] po celém světě.“ [ASEAN Secretariat 2017b: 1]¹⁴. Oba sektory mohou být v každé zemi chápány jinak. To znamená, že v každé zemi pro ně platí jiné principy a pravidla.

Po druhé světové válce zaznamenáváme rozvoj liberalizace obchodu a rozvoj mezinárodního obchodu. Když hovořím o mezinárodním obchodu¹⁵, mám na mysli jak obchod s hmotnými, tak s nehmotnými statky. Postupem času narůstá i význam rozvojových zemí, které se během studené války postupně začínají zapojovat do světové ekonomiky. Mnoho z nich je členy regionálních organizací, díky kterým vzrůstá jejich význam. Tím pádem se stávají konkurencí pro vyspělé země a jsou schopny jejich podíl ve světovém obchodu do jisté míry oslabovat.

---

¹⁴ Originální znění: „the private sector is the engine of social and economic growth [...] around the world“ [ASEAN Secretariat 2017: 1].

¹⁵ Mezinárodní obchod je zde chápán jako synonymu k obchodu regionálnímu. Regionální obchod je podkategorií mezinárodního obchodu, na kterou platí stejné teorie a poznatky jako o obchodu mezinárodního.

1.3.1 Obchodní politiky

Obchodní politikou (*trade policy*) rozumíme soubor pravidel, podmínek, nástrojů, regulací i cílů, které používá země pro naplnění svých obchodních ambicí. Obchodní politika je v každé zemi individuální [Economy watch 2010]. Každá země zastává jiná pravidla, normy a určuje si odlišné cíle. Některé chtějí díky své obchodní politice dosáhnout větší míry zaměstnanosti a srovnání životní úrovně, některé chtějí pomoci makroekonomické stabilitě a dosažení vyššího tempa ekonomického růstu a jiné zase potřebují regulovat růst velkých aglomerací [Ježek 2002: 16]. S touto politikou nepochybně souvisejí tři pojmy: bezpečnost obchodu, tarify a překážky obchodu.

Obchodní politiky můžeme rozdělovat podle toho kolik aktérů (zemí) se do nich zapojuje. Díky tomu je členíme na politiku národní, politiku bilaterální a politiku mezinárodní. Národní obchodní politiku používá každá země a hlavním cílem této politiky je zachování bezpečnosti národního obchodu a občanů. Bilaterální politika probíhá mezi dvěma zeměmi. Díky této politice země mezi sebou uzavírají dohody, podle kterých se pak upravují obchodní vztahy mezi nimi. A nyní pro nás explicitní mezinárodní obchodní politika. Sem patří všechny ekonomické organizace jako je například Organizace pro spolupráci a rozvoj (*Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD), Světová obchodní organizace (*World Trade Organisation*, WTO) a Měnový fond (*Interanital Monetary Fund*, IMF). Na základě tohoto typu obchodní politiky vznikla u každé organizace charta, podle které se organizace a její členové řídí [Economy watch 2010].

1.3.2 Překážky obchodu

I přes postupnou liberalizaci obchodu ve světě, zatím neexistuje žádný stupeň integrace, který by fungoval na základě úplného odstranění obchodních bariér. Obchodní bariéry se dnes mnoho států snaží regulovat, ale myslím, že

jejich úplný zánik by s sebou mohl přinést i jistá negativa. Například by mohla klesnout konkurenceschopnost. Mnoho domácích podniků, které by neprokázaly dostatečnou konkurenceschopnost oproti zahraničním podnikům, by mohlo zaniknout.

Obchodní překážky existují dvojího typu, a to tarifní a netarifní. Jednou z nejčastějších tarifních překážek mezinárodního obchodu jsou nepochybně cla. „Cla jsou daně uvalované na dovoz zboží ze zahraničí“ [Šťastný 2006: 96]. Clo je typickou překážkou, u které díky liberalizaci obchodu zaznamenáváme jeho postupný úpadek. Jinak řečeno čím více země spolupracuje s okolním světem a čím více se zapojuje do mezinárodního dění, tím menší roli a zisk jim clo přináší. Rozlišujeme několik typů cel jako například cla dovozní, vývozní nebo tranzitní. Dnes se však nejvíce používá clo dovozní. Na clo vývozní narazíme zřídka kdy a tranzitní clo se již téměř vůbec nevyužívá [Machková – Černohlávková 1998: 126].

U netarifních překážek se jedná o širokou škálu nástrojů, které se neprojevují v ceně (tarifu), nýbrž vytvářejí určitá pravidla, opatření, omezení zahraničního obchodu ve své zemi. Netarifní překážky bývají zpravidla administrativního charakteru. Země, do které je zboží dováženo, si může určit několik požadavků a nastavit několik parametrů, které musí dovozce zboží splnit. Tím získává jistou výhodu pro domácí produkci. To v podstatě znamená, že dovozce musí u svého zboží splnit všechny požadavky a opatření, které domácí země stanovila (zpravidla zákonem). Požadavky se mohou vztahovat na samotné zboží, resp. doložení certifikátů o kvalitě zboží či nějakých zpráv o splnění norem požadujících na dané zboží. Mezi další netarifní překážky se řadí země původu či minimální dovozní ceny [Šťastný 2006: 97–98].

1.3.3 Liberalizace obchodu

Liberalizace obchodu umožňuje zvýšit výrobu i spotřebu v jednotlivých zemích. Tento proces spočívá v odstraňování bariér v mezinárodním obchodu [Kraft – Fárek 2008: 12]. Liberalizace obchodu dnes nepochybně souvisí i s globalizací. Avšak oproti multilaterální liberalizaci má regionální liberalizace negativní dopad na nečlenské státy, u kterých naopak spotřeba může klesat. Liberalizace obchodu zahrnuje také regionální obchodní dohody (*Regional Trade Agreements*, RTAs). Tyto dohody, které jsou pod záštitou WTO slouží především ke snižování sazeb na dovozy mezi partnerskými zeměmi [Baksi 2014: 233–234].

Nyní přejdeme k liberalizaci kapitálu, ale nejdřív definujeme, co to kapitál vůbec znamená. Pod pojmem kapitál rozumíme nejen peněžní zdroje a cenné papíry, ale i věci materiálního a vědomostního charakteru. „Termín kapitál se používá pro faktor výroby (dalším jsou půda a pracovní síly), jenž se vyznačuje největší mobilitou“ [Kraft – Fárek 2008: 31]. Pohyb kapitálu na mezinárodní úrovni, dělíme na tzv. portfoliové investice a přímé zahraniční investice. V prvním případě (viz portfoliové investice) se jedná o krátkodobý pohyb kapitálu a zprostředkovává se především nákupem cenných papírů [Ferenčíková 2013: 12]. Na rozdíl od dlouhodobého kapitálu (viz podkapitola 2.1.4) investor nemá zájem řídit zahraniční firmu, do které se rozhodl investovat.

Liberalizace kapitálu umožňuje volný pohyb investic mezi zeměmi. Jinak řečeno kapitál ve vlastnictví země A je možný investovat, či s ním jakkoli jinak legálně zacházet v zemi B. Tento jev lze vnímat pozitivně, ale na druhou stranu vykazuje i určitá rizika. Velkým přínosem může být například pohyb kapitálu do oblastí, kde jej lze lépe zhodnotit, pokud ho v domácím prostředí nelze plnohodnotně využít. Kapitál tedy díky liberalizaci směřuje hlavně do zemí s vysokou výrobní produktivitou. [Kunešová 2001b: 28–29].

1.3.4 Přímé zahraniční investice

Přímé zahraniční investice (PZI) jsou nejčastěji uplatňovanou formou dlouhodobého kapitálu. Tyto investice zajišťují kontrolu a řízení podniků v zahraničí, které byly založeny na základě PZI anebo mohly vzniknout už dříve před tím a nyní jsou skrze PZI podporovány. Základem přímých zahraničních investic je, že investor vlastní nebo získá minimálně 10 % akcií a hlasovacích práv v podniku v hostitelské zemi, jelikož tím investor dokazuje svůj velký vliv na činnost daného podniku [OECD 2018a]. Pravidla a principy fungování PZI se v jednotlivých zemích liší. Přímé zahraniční investice jsou přínosem jak pro investora, tak pro příjemce. „Mnohé ekonomické studie docházejí k závěru, že přímé zahraniční investice přispívají k růstu efektivity, ovlivňují zaměstnanost, rozšiřují výrobní kapacity, podporují restrukturalizaci, generují růst exportu a v konečném důsledku přispívají k růstu HDP“ [ČNB 2001: 2]. Příjemce (hostitelská země) díky PZI má zároveň možnost přilákat nové silné investory. To však nemusí být pravidlem. Silný investor může mít i negativní vliv na hostitelskou zemi.

Hlavním důvodem investorů nebývá podpora a rozvoj ekonomiky v hostitelské zemi, i když to tak možná někdy vypadá. Jedná se prvotně o jejich zisk a rozvoj ekonomiky v hostitelské zemi je spíše jako vedlejší produkt. Hostitelská země může být a zpravidla i bývá zároveň investorem v jiné zemi. PZI tedy vykazují pohyb dovnitř (dovážené) a ven (vyvážené), který může být v jedné zemi vykonáván paralelně [Kunešová 2001b: 31–32].

O tom, kam se investor rozhodne svůj dlouhodobý kapitál investovat, se rozhoduje na základě několika faktorů: „blízkost a vůbec potencionální existence případných dodavatelů či odběratelů, stupeň volnosti pohybu zboží, volnost pracovních sil, daňová politika, infrastruktura, tradice, kvalifikace pracovních sil, úroveň průměrných mezd a tím i velikost mzdových nákladů a daně, různá místní

omezení“ [Kunešová 2001b: 35]. Další faktor ovlivňující příliv a odliv investic souvisí s ekonomickou situací ve světě [ASEAN Secretariat 2017d: 26].

Může se stát, že pro PZI bude existovat více kvalitních adeptů. Poté se investor rozhoduje na základě investiční pobídky. To znamená, že hostitelská země nabídne „určitou „slevu“ investorovi, který se rozhodne zapojit svůj kapitál v určité zemi“ [Kunešová 2001b: 35]. Každá firma má samozřejmě svůj zájem jiný. Některá hledá zemi bohatou na nerostné suroviny jiná zase vysoce kvalifikovanou pracovní sílu. Z výše uvedených faktorů lze vymyslet praktický příklad investiční pobídky jako například daňové prázdny, celní úlevy, dotace aj.

Díky vysoké konkurenci, ke které zde může docházet ve snaze získat si co největší počet investorů, dochází k růstu moci a vlivu jednotlivých investorů, což je potřeba regulovat. O tom pojednává Multilaterální dohoda o investicích, která byla navržena v roce 1995 pod záštitou OECD [OECD 2018b].

2 ASEAN a jeho role v podpoře regionálního obchodu a ekonomického růstu

2.1 Stručná historie ASEAN

V této části budu aplikovat své poznatky z části teoretické na Sdružení států jihovýchodní Asie (*The Association of Southeast Asian Nations*, dále jen ASEAN). Tato regionální organizace vznikla na bezpečnostně-politickém charakteru. Jinak řečeno, jednalo se o vytvoření organizace sloužící k ochraně svých členů před nežádoucím zasahováním vnějších aktérů. „Šlo o třetí a tentokrát dlouhodobě úspěšný pokus o vytvoření regionální organizace“ [Petrů 2011: 202]. První pokus o vytvoření regionální organizace v jihovýchodní Asii se připisuje roku 1961. V tomto roce vznikla Asociace jihovýchodní Asie (*Association of Southeast Asia*, ASA). Hlavním cílem této organizace mělo být posílení spolupráce mezi Malajsií, Filipínami a Thajskem. Spolupráce však neměla dlouhého trvání, jelikož se vyskytly spory přímo v její členské základně, a to mezi Malajsií a Filipínami o Sabah. Na základě sporů se pak v roce 1993 ASA rozpadla. Další pokus o vytvoření regionální spolupráce nazvaný MAPHILINDO proběhl mezi Malajskem, Indonésií a Filipíny v roce 1963. I tato snaha však dopadla neúspěšně a po dvou měsících zanikla¹⁶ [Hill – Menon 2010: 3; Petrů 2011: 202].

Sdružení států jihovýchodní Asie vzniklo 8. srpna 1967 v Bangkoku podepsáním *Bangkokské deklarace*, kterou podepsalo pět zakládajících zemí a to Indonésie, Malajsie, Filipíny, Singapur a Thajsko. V průběhu let se ASEAN rozrostlo o dalších pět členů. V roce 1984 přistoupila Brunej Darussalam, poté v roce 1995 Vietnam, Laos a Myanmar se připojily v roce 1997 a jako poslední vstoupila do ASEAN v roce 1999 Kambodža (Příloha č. 1) [ASEAN (nedat.)]. V roce 2016 tvořilo populaci ASEAN asi 600 mil. lidí na ploše cca. 4,5 mil km²,

---

¹⁶ Hlavní příčinou jejího zániku bylo vyhlášení nezávislosti Malajsie v roce 1963.

příčemž celkový HDP činilo částku cca 2,6 biliónu USD a celkový obchod cca 2,3 biliónu USD (viz Příloha č. 2).

OSN [2010] považuje členské státy ASEAN za velice úspěšné v plnění svých cílů. Zároveň si OSN uvědomuje, jak velké rozdíly se mezi zeměmi stále vyskytují. Specifickým rysem organizace je na první pohled diverzita členských zemí. ASEAN tvoří země, kde existují režimy demokratické a autoritářské. U některých zemí však nelze jasně určit, o jaký režim se jedná, jelikož v zemi panuje nestabilní politická situace¹⁷ [CIA nedat.; Petrů 2011: 208]. Jednoznačně demokratické státy jsou Indonésie či Filipíny. Typicky autoritářské jsou Myanmar, Laos, Vietnam. V ASEAN mají převahu spíše režimy nedemokratické než ty demokratické. Organizace má konsenzuální charakter, avšak zajisté není lehké v tak rozmanitém regionu budování společné identity [Petrů 2011: 208]. Nepochybně se vyspělost jednotlivých ekonomik států pohybuje na různé úrovni. Zajímavé je, že i přes diverzitu uvnitř této regionální organizace, která by ji mohla oslabovat a negativně ovlivňovat, ji OSN považuje za jednoho ze svých předních partnerů [OSN 2010].

Hlavní cíle organizace byly zformulovány v *Deklaraci ASEAN (ASEAN Declaration)*. Sdružení států jihovýchodní Asie má za své cíle urychlit hospodářský růst, sociální pokrok, kulturní rozvoj a především zvýšení životní úrovně svých obyvatel. Dále podporuje zvýšení stability regionu a udržení regionálního míru na základě dodržování zásad OSN. Členské země by si měly poskytovat vzájemnou pomoc ve formě vzdělávací, vědecko-technické a administrativní. Státy sdružené v rámci ASEAN by měly vzájemně spolupracovat v oblasti mezinárodního obchodu, průmyslu a zemědělství [ASEAN (nedat.)].

---

¹⁷ Například Thajsko je konstituční monarchií, která je od roku 2014 zastoupena prozatímní vojenskou juntou [CIA nedat].

Všechny členské země při vstupu do ASEAN podepsaly *Deklaraci o zóně míru, svobody a neutrality (Zone of Peace, Freedom and Neutrality Declaration, ZOPFAN* z roku 1971 a *Smlouvu o přátelství a spolupráci v jihovýchodní Asii (The Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia, TAC)* z roku 1976. V této smlouvě přijaly základní principy jako například vzájemné respektování suverenity a rovnosti, nepoužívání síly, mírové řešení sporů, a snaha o efektivní spolupráci. ZOPFAN a TAC vytvářejí základní vizi ASEAN a to tzv. *ASEAN Way*. *ASEAN Way* charakterizuje Kamila Slavíková [2013] ve své práci *Problematika Myanmaru ve vztazích EU – ASEAN* jako soubor „principů vymezujících prostor pro a určující způsob interakce členů ASEAN, který postupem času získával ještě konkrétnější podobu“.

Další důležitý dokument ASEAN se nazývá *Charta ASEAN (The ASEAN Charter)*. Charta slouží jako základní listina organizace, která popisuje její právní statut a institucionální rámec. Charta ASEAN vstoupila v platnost 15. prosince 2008 v Jakartě, kde sídlí sekretariát ASEAN (*The ASEAN Secretariat*). Chartu podepsaly všechny členské země a zavázaly se tak k vytváření nového právního rámce a nových orgánů v rámci ASEAN. Tyto závazky by měly podpořit proces budování komunity. Když dokument vešel v roce 2008 v platnost, tak byl zároveň registrován v sekretariátu OSN.

Nejvyšší výkonný orgán se nazývá summit. Summitu se účastní nejvyšší představitelé jednotlivých členských zemí, tj. hlavy států nebo ministři zahraničních věcí. Za dobu existence ASEAN se jich uskutečnilo celkem 31, přičemž poslední se konal v listopadu 2017. Summit probíhá formou jednání, při kterém by zástupci států měly dojít ke společnému konsenzu. V případě nenalezení společného konsenzu nechávají státy své problémy stranou nevyřešené [Caletka 2009: 372]. Na těchto jednáních se také volí generální tajemník, na funkční období pěti let. Generální tajemník stojí v čele Sekretariátu ASEAN. Sdružení nedisponuje žádnými regionálními soudy. Státy v rámci

ASEAN se v případě potřeby řídí mechanismy WTO pro řešení sporů nebo IMF [Jetschke 2016: 234]. ASEAN disponuje řadou neformálních vztahů a konzultačních těles.

2.2 ASEAN – starý nebo nový regionalismus?

Regionalismus tvořený regionálními organizacemi, které disponují formálními a institucionalizovanými vztahy mezi svými členy, v rozvojových regionech, tedy i v Asii, vznikl především za účelem hospodářského rozvoje [Söderbaum 2016: 25]. To však o ASEAN nelze říci v prvních zhruba dvaceti letech jeho fungování. Sdružení států jihovýchodní Asie se považovalo za nástroj ke snaze posílení stability členských států a ustálení jejich postavení ve světě. Regionalismus v této integraci se vyznačuje svým dlouhotrvajícím budováním regionálních institucí. Již po několik desítek let efektivně funguje na základě svých neformálních vztahů a jednáních, byť dnes sdružení disponuje orgány a formálními vztahy, z nichž nejvyšší se nazývá summit. Formální vztahy se více prohloubily v souvislosti s *Chartou ASEAN (ASEAN Charter)*, které vešla v platnost 15. prosince 2008 [ASEAN Secretariat 2015].

Jak již bylo řečeno, ASEAN vzniklo v druhé polovině 60. let. V té době celý svět ohrožovala studená válka. Tato regionální organizace vznikla na základě politicko-bezpečnostních otázek z iniciativ pěti zemí (Indonésie, Filipíny, Malajsie, Singapur, Thajsko). Všechny země, které stály u založení či se později ke sdružení přidaly, se nachází ve stejném regionu a to v jihovýchodní Asii. To, že státy hrály ústřední roli při vytvoření regionální organizace, jednoznačně vypovídá o tom, že se jedná o regionalizaci shora. O své vnitřní suverenitě si státy rozhodovaly a zatím stále rozhodují sami, tudíž u ASEAN můžeme hovořit o regionalizaci mělké. Vznik ASEAN můžeme považovat za velký úspěch, jelikož udržet v jednom sdružení deset tak rozmanitých zemí (viz

kapitola 2.1) asi není zcela lehké. Státy tvořící tuto regionální organizaci přijímají na základě konsenzu společná hraniční opatření, společné politiky aj.

Pokud se ale podíváme na dnešní podobu ASEAN a jeho hlavní cíle, všimneme si, že nyní se orientuje především na ekonomický růst a hospodářský rozvoj. V posledních letech lze pozorovat i snahu států se skrze ASEAN participovat v globálních ekonomických vztazích, což podle Cihelkové [2008: 19] tvoří hlavní myšlenku otevřeného regionalismu, který je typický spíše pro nový regionalismus.

Na základě poznatků, které jsem uvedla v této kapitole a v kapitole o regionalismu (kapitola 1.1.1) ASEAN zařadíme jednoznačně do starého regionalismu. Státy, které tvoří regionální organizaci, jsou si geograficky velmi blízké. Hospodářská spolupráce států byla, je a nepochybně i bude založena především na strategicko-bezpečnostních zájmech [Řehák 2004: 8], což znamená další charakteristiku starého regionalismu. Jinak řečeno, skrze navazování užší hospodářské spolupráce v rámci ASEAN se státy snaží zabránit vzniku možných konfliktů mezi nimi a dále šířit demokracii.

2.3 Stupně ekonomické integrace v rámci ASEAN

První myšlenky o vytvoření zóny volného obchodu a celní unie se připisují zasedání ministrů ASEAN v Manile v roce 1971. Na tomto zasedání se však ministři nebyli schopni domluvit, jelikož zatím nenabyli dostatečné množství zkušeností v oblasti regionální ekonomické integrace, a tak v prvních letech sdružení existovalo na základě užší hospodářské spolupráce [Daquila – Huy 2003: 922]. To jednoznačně vypovídá o tom, že konsensuální forma rozhodování a nízká míra institucionalizace v ASEAN představuje do jisté míry nevýhodu, případně i hrozbu pro hospodářský rozvoj.

Vzájemný vztah mezi jednotlivými členskými státy ztvrdila OSN ve své *Zprávě o hospodářské spolupráci ASEAN (The Report on ASEAN Economic Cooperation)* v roce 1972 [Daquila – Huy 2003: 922, Shimizu 2004: 119]¹⁸. Tento dokument vznikl na základě žádosti ministrů zahraničních věcí ASEAN. Ti požádali OSN o studii hospodářské spolupráce v ASEAN. Díky této zprávě bylo ASEAN nuceno pracovat na základě řízené industrializační politiky a omezené liberalizace obchodu. Další myšlenky o vytvoření zóny volného obchodu¹⁹ se řešily na prvním zasedání ministrů hospodářství ASEAN v Jakartě v roce 1975²⁰ [CIL 2017]. V Jakartě se hovořilo o tom, že ASEAN musí přijmout takové hospodářské přístupy, které budou zohledňovat odlišné ekonomické úrovně v jednotlivých zemích. Stěžejní bod jednání tvořil dlouhodobý cíl ASEAN, aby členské země sdružené v rámci ASEAN byly soběstačné a nezávislé na vnějších entitách (nečlenské státy, mezinárodní organizace aj.) především v oblasti potravin. Proto se sdružení má snažit především o zvýšení produkce potravin. Dále se kladl důraz na posílení stability a odolnosti jednotlivých členských zemí vůči krizím. Ministři si na setkání vyměnili své názory, jak by členské země mohly spolupracovat, aby dosáhly výše určených cílů, avšak jednalo se pouze o myšlenky a doporučení, která by mohla být předložena na následujícím summitu [AEM 1975: 1].

2.3.1 ASEAN zóna volného obchodu

Ekonomická spolupráce se stala více intenzivní až na počátku devadesátých let. Za jeden z hlavních důvodů můžeme považovat snahu o udržení se na

---

¹⁸ Tato zpráva je též známa jako *Robinson* nebo *Kansu*. Název *Kansu* nese podle profesora G. Kansu, který se studií o hospodářské spolupráci ASEAN zabýval. [Daquila – Huy 2003: 922; Hill – Menon 2010: 3]

¹⁹ Hlavním iniciátorem myšlenky o zóně volného obchodu byl Singapur.

²⁰ V další kapitole budu pokračovat až rokem 1991, protože zvolené výzkumné období mám vymezené roky 1990–2017. Za zmínku ale stojí, že po tomto zasedání se dalších šestnáct let žádné jiné zasedání nekonalo.

globálním trhu [Severino 2008: 45]. Jinak řečeno, aby si státy ASEAN udržely svou konkurenceschopnost, musely se své ekonomiky do značné míry integrovat. Myšlenky o regionální ekonomické integraci, které v 70. letech nedosáhly úspěšnosti, obnovil tehdejší thajský premiér Anand Panyarachun v roce 1991. On i jeho myšlenka o vzniku regionální ekonomické integrace získala podporu u tehdejšího singapurského premiéra Goha Choka Tonga. [Daquila – Huy 2003: 922]. Na zasedání ministrů konaném v témže roce v Kuala Lumpur, získala myšlenka dostatečnou podporu²¹, díky které se pak o rok později mohla uskutečnit. Podle Paličkové [2004: 123] si členské země „velice dobře uvědomovaly přínos odstranění cel i netarifních překážek ve vzájemném obchodu pro další růst produktivity a efektivnosti jejich ekonomik“.

V roce 1992 v Singapuru došlo tedy k oficiálnímu uzavření *Dohody o vytvoření Zóny volného obchodu ASEAN (ASEAN Free Trade Area, AFTA)*. Členem AFTA se staly Brunej, Indonésie, Filipíny, Malajsie a Singapur. Později přistoupily i ostatní členské země. Laos, Myanmar a Vietnam přistoupily v roce 2008 a Kambodža až v roce 2010 [Kroupa 2012: 84]. V dohodě se zavázaly ke snaze urychlení liberalizace vzájemného obchodu a investic v rámci ASEAN, dále zvýšení efektivnosti operací nebo dosažení větší koordinace během rozhodování [ASEAN 1992]. Zavedly společný systém efektivních preferenčních tarifních sazeb (*Common Effective Preferential Tariff, CEPT*). V roce 1995 se pro rozšíření AFTA uzavírá *Rámcová dohoda o službách ASEAN*. Tato dohoda slouží k větší liberalizaci vnitřního trhu a odstranění omezení v obchodu se službami. CEPT se v roce 2002 aplikoval na většinu obchodovatelných položek [ASEAN: 2012a, Petrů 2011: 205]. Skrze tento systém se státy v rámci integrace snaží snížit sazby uplatňované mezi sebou. Jedná se především o zemědělské produkty. V důsledku asijské krize se ASEAN rozhodlo urychlit realizaci úplného vzniku AFTA. Na základě toho vytvořil harmonogram do roku 2002.

---

²¹ Indonésie a Filipíny se jako jediné neztotožňovaly s myšlenkou zóny volného obchodu [Daquila – Huy 2003: 922].

Harmonogram určoval, jak velké množství produktů má být zařazeno do zóny volného obchodu. Jedná se o produkty, u kterých již dříve bylo snížení cel či jiných netarifních překážek sjednáno, avšak zavedení do praxe se u nich zatím neuskutečnilo [ASEAN Secretariat 2012]. Podle statistik provedených od roku 2005 do roku 2015 tarify uvalované na dovoz do států ASEAN se díky AFTA změnilo pozitivním směrem. V Bruneji a Singapuru během výše zmíněného období tarify zcela vymizely, tudíž tarifní hodnoty na dovoz jsou nulové. V dalších zemích jako Indonésie, Malajsie, Filipíny a Thajsko se tarify na dovoz také velice eliminovaly a představují téměř nulu. Značný pokrok můžeme pozorovat ve zbylých, podle HDP na hlavu méně rozvinutých, členských státech ASEAN, a to v Kambodži, Laosu, Myanmaru a Vietnamu, kde tyto tarify vykazují velmi nízkou hodnotu [ASEAN Secretariat 2017a:12].

Podle Severina [2008: 45–46] mohla AFTA pomoci ASEAN v udržení jeho postavení a dále mohla přilákat nové investory. Účinnost AFTA závisí především na ochotě jednotlivých států, či spíše na jejich vnitrostátních celních orgánech. Funkčnost si můžeme ukázat v následujícím srovnání. V roce 1993 tvořil obchod mezi státy ASEAN zhruba 86,6 miliard USD a v roce 2001 se tato částka vyhoupla na téměř 210 miliard amerických dolarů [Paličková 2004: 124]. Dá se říci, že země ASEAN do určité míry dospěly toho, čemu se v rámci *Dohody o zóně volného obchodu* zavázaly. Podle Sekretariátu ASEAN [2012] zaznamenal vnitřní obchod ASEAN v letech 1993–1998 díky zóně volného obchodu průměrný nárůst o 13,2 %. I procento vývozu uvnitř ASEAN před hospodářskou krizí představovalo vyšší hodnotu, v porovnání s celkovým vývozem (viz Příloha č. 3).

2.3.2 ASEAN hospodářské společenství

Finanční asijská krize v roce 1997, která postihla jihovýchodní Asii, měla na ASEAN velký dopad. Krize způsobila kolaps asijských trhů s akciemi, devalvaci domácích měn a na základě toho mnoho podniků zbankrotovalo [Ramirez – Pooittiwong 2016]. Důsledky krize samozřejmě vzbudily i u zahraničních

investorů značnou nedůvěru. Ta se projevila především odlivem zahraničního kapitálu a zároveň převodem kapitálu z asijské měny na americký dolar. To v regionu vyvolalo hospodářskou depresi [Kunešová 2001a: 42–43]. Dále krize odhalila zranitelnost a nestabilitu regionu jihovýchodní Asie, přičemž velký podíl na tom mělo chování soukromého sektoru. Podle Ramireze a Pooittiwonga [2016] někteří odborníci dávají za příčinu krize slabiny „jako jsou strukturální neefektivnost bank, slabá finanční infrastruktura, nedostatečná transparentnost a slabá zpráva zahrnující bankovní sektor“²² a jiní podle nich tvrdí, že ji způsobily vady jako „morální hazard, asymetrické informace, krátkozraké vládní politiky, slabé instituce a neúčinné regulace“²³. Státy ASEAN se rozhodly situaci řešit a začaly se zabývat vhodnými obchodními politikami, skrze které by podpořily hospodářský růst a především by efektivně čelily možným ekonomickým hrozbám. Severino [2008: 51] tvrdí, že efektivita spolupráce sdružení nabrala na dynamice právě až v souvislosti s asijskou krizí a vznikem AEC.

Oficiálně se o všem debatovalo na 9. summitu konaném v roce 2003 na Bali v Indonésii. Na summitu se řešily otázky společného zájmu států především v oblasti ekonomické a politické. Dále se řešilo vybudování Společenství ASEAN do roku 2020 (*ASEAN Vision 2020*). Z jednání vzešla deklarace *Bali Concord II*²⁴ [ASEAN 2012b]. O čtyři roky později se rozhodlo o vybudování Společenství ASEAN (*ASEAN Community*) již do roku 2015 [ASEAN 2015]. Tato integrace se skládá ze tří částí, a to z Hospodářského společenství (*ASEAN Economic Community*, AEC), Politicko-bezpečnostního společenství (*ASEAN Political-Security Community*, APSC) a Sociokulturního společenství (*ASEAN Sociocultural Community*, ASCC). Svého rozhodnutí sdružení dostalo, a tak na

---

²² Originální znění: „such as banks’ structural inefficiencies, weak financial infrastructures, lack of transparency and weak governance and regulation involving the banking sector“ [Ramirez – Pooittiwong 2016].

²³ Originální znění: „moral hazard, asymmetric information, short-sighted government policies, weak institutions, and ineffective regulation“ [Ramirez – Pooittiwong 2016].

²⁴ V deklaraci se píše, že od vzniku první deklarace ASEAN již prošel určitým vývojem, ve kterém je možné si všimnout prohloubení regionální ekonomické integrace [ASEAN 2012b].

27. summitu konaném v Kuala Lumpur v roce 2015 podepsalo oficiální *Prohlášení o Společenství ASEAN*.

Hospodářské společenství ASEAN se snaží o hlubší ekonomickou spolupráci. Vedoucí představitelé sdružení se shodli, že „Hospodářské společenství ASEAN posiluje konkurenceschopnost ASEAN, zlepšuje investiční prostředí ASEAN a snižuje rozdíly v rozvoji mezi členy ASEAN“ [ASEAN 2012b]²⁵. Na rozdíl od integrace AFTA by měl fungovat na principech jednotného trhu (společného trhu, který jsem definovala v kapitole 1.2.1). Musím zdůraznit, že AFTA po vzniku AEC nezaniká, ba naopak AEC se snaží o její posílení. Od AEC se očekává užší spolupráce při formování obchodních politik. Další charakteristikou této integrace je volný tok zboží služeb, investic, pracovní síly a o něco volnější pohyb kapitálu. Aby AEC mohl dosáhnout úspěchu, přijal progresivní přístup. To znamená, že AEC by měl být, jak jsem již výše zmínila jednotným trhem a výrobní základnou ASEAN, čímž se sdružení stane dynamičtější a více konkurenceschopnější entitou na světovém trhu [ASEAN 2012c]. Sdružení musí také posílit spolupráci a další aktivity úzce spojené s ekonomickou integrací (zlepšit infrastrukturu, integrovat průmysl v regionu jihovýchodní Asie, provádět intenzivnější školení a konzultace o finanční politice atd.). ASEAN skrze AEC se snaží usnadnit pohyb podnikatelům, kvalifikovaným pracovníkům, také se snaží o zdokonalení stávajícího mechanismu pro řešení sporů v ASEAN. Všechny výše zmíněné faktory by zároveň měly pomoci s urychlením hospodářské pomoci v CLMV (viz kapitola 2.5). Hospodářské společenství ASEAN představovalo v roce 2014 třetí největší ekonomiku v Asii a sedmou v celosvětovém žebříčku [Ramirez – Pooittiwong 2016].

Na 27. summitu konaném v roce 2015 se, kromě podepsání *Prohlášení Společenství ASEAN* projednával plán organizace do dalších deseti let, nazvaná *Vize ASEAN 2025*. Tato vize vytváří perspektivní plán pro budování Společenství ASEAN. V těchto letech se sdružení má zaměřit na zvýšení blahobytu

---

²⁵ Originální znění: „the ASEAN Economic Community enhance ASEAN competitiveness, improve ASEAN’s investment environment and narrow the development gap amongst ASEAN members“ [ASEAN 2012b].

jednotlivých národů, obhajobu lidských práv a zlepšení životní úrovně. Všechny členské země by se měly aktivně podílet při tvorbě politik v rámci sdružení a také efektivně šířit povědomí o vizích ASEAN, které prezentují politická, ekonomická, bezpečnostní a sociální soudržnost. Sdružení do roku 2025 usiluje o vyšší míru institucionalizace a formální úrovně neboli vytvoření nových regionálních orgánů a posílení pravomocí sekretariátu ASEAN [ASEAN 2015]. To by znamenalo, že formálnost ASEAN by se dostala na vyšší úroveň. V rámci AEC má v příštích deseti letech vzniknout obchodní prostředí, které bude předvídatelné. Takové prostředí by mělo disponovat trvalým hospodářským růstem, který bude charakteristický růstem obchodu, investic a vznikem nových pracovních míst. Dále se nebudou bránit inovacím potřebným k rozvoji a zefektivní spolupráci, díky které pak budou vytvářet společné hospodářské politiky ve prospěch AEC [ASEAN 2015]. Zahraniční investoři ho pak budou považovat za důvěryhodnou integraci, do které je dobré investovat. V rámci této integrace by měl region nabýt na konkurenceschopnosti a dynamice. Podniky (velké, střední, malé) by měly začít ještě více prosperovat. V roce 2025 by měl ASEAN vypadat jako zcela propojený region, kde se lidé (lidský kapitál) budou moci pohybovat zcela bez bariér. Čerpání z veškerých přínosů vzniklých v rámci integrace ASEAN by mělo být mezi své členy spravedlivě rozděleno [ASEAN 2015].

2.3.3 Další integrační iniciativy ASEAN

ASEAN vytváří i integrační vazby s vnějším okolím. Jinak řečeno zahajuje dialogy, partnerství a další formy integrace a spolupráce s nečlenskými státy, mezinárodními či regionálními organizacemi a institucemi. Sdružení států jihovýchodní Asie je regionální organizací, která se, jak jsem řekla výše, skládá z deseti členských států, které jménem ASEAN navazují další vztahy. To vypovídá o tom, že o těchto vztazích můžeme hovořit jako o míse s nudlemi (Příloha č. 4). Vztahy bývají v několika případech pojmenovány jako ASEAN+X

[Caletka 2009: 375]. Písmeno X zde zastupuje počet dalších zainteresovaných aktérů.

Jednou z nejvýznamnější integračních iniciativ tohoto typu představuje ASEAN+3 (*ASEAN Plus Three*, APT). K prohlubování vztahů mezi ASEAN a třemi významnými mocnostmi severovýchodní Asie (Čína²⁶, Japonsko, Jižní Korea) došlo během druhé ekonomické krize v Asii z poloviny 90. let²⁷. APT získalo svou oficiální institucionální podobu ve formě summitu v roce 1999²⁸. Hlavní účel tohoto integračního uskupení je vybudování východoasijské komunity, kde hlavním pohonem bude právě Sdružení států jihovýchodní Asie [ASEAN Secretariat 2017c: 1]. Tato integrace vykazuje nízkou míru formálnosti čili nízkou úroveň institucionalizace. Nyní se podíváme na tabulku (Příloha č. 5), která nám ukazuje procento intra-regionálního obchodu v hlavních regionech světa v letech 1980–2009. My se zaměříme pouze na region Asie, který se nám dále dělí na ASEAN+6, ASEAN+3 a ASEAN. Můžeme sledovat, že procento obchodu se v průběhu let nepatrně zvýšilo. Dále lze v tabulce porovnat procento obchodu ASEAN s ASEAN+3 a ASEAN+6. Procento celkového obchodu APT vykazuje o 10 % více než procento celkového obchodu v rámci ASEAN. Z toho vyplývá, že vnější integrační iniciativy jsou pro Sdružení států Jihovýchodní Asie přínosem.

ASEAN se zajímalo i o Evropskou unii, a to již od konce 70. let. (v té době nikoli o EU, ale o jejího předchůdce EHS). Navázání vztahů s nejvyspělejší regionální integrací, co se hloubky integrace týče, se považovalo při nejmenším za vhodné. Další důvod nepochybně tvořila vize otevřeného přístupu na evropský trh. A tak se stalo členem Asijsko-evropské setkání (ASEM). Toto setkání se poprvé sešlo v roce 1996 v Bangkoku za účasti patnácti států EU, Evropské

---

²⁶ Ze strany Číny můžeme hovořit o první moderní dohodě o zóně volného obchodu. Čína se tak stala novým hráčem v regionalismu a můžeme si povšimnout jejího přechodu k *soft power* [Stuchlíková 2010: 108].

²⁷ ASEAN+3 předcházelo ASEAN+1, které zahrnovalo pouze státy ASEAN a Čínu.

²⁸ Ještě před tím proběhly dva neformální summity, na kterých se spolupráce mezi ASEAN a výše uvedených mocností severovýchodní Asie.

komise, sedm států ASEAN, Japonska, Číny a Jižní Korey. Dnes ho tvoří 53 evropských států, 21 asijských, EU a Sekretariát ASEAN. ASEM funguje na základě dvou principů, a to rovnocenného partnerství a vzájemného respektování. V rámci ASEM se řeší otázky politické, ekonomické, sociální a dále také vzdělání a kultury [ASEM nedat.]. Z ekonomické oblasti se jedná především otázky bezpečnosti obchodu, rozvoje obchodu a odstranění překážek souvisejících s obchodem. ASEM charakterizuje neformálnost, multidimenzionalita a rovnost. Co se neformálnosti týče, tak ASEM funguje jako fórum, které dává dostatečně otevřený prostor k dialogu o otázkách týkajících se společného zájmu [Stuchlíková 2010: 100]. Multidimenzionalita znamená, že v rámci dialogu se věnuje dostatečný prostor všem oblastem (ekonomické, politicko-bezpečnostní a socio-kulturní). V poslední řadě rovnost znamená, že tyto dvě entity se vzájemně podporují a respektují [ASEM nedat.]. Dialog mezi ASEAN a EU oficiálně ztvrdila v roce 2007 *Norimberská deklarace o partnerství EU-ASEAN (Nuremberg Declaration EU-ASEAN Partnership)*. Ta zavazuje regionální organizace k vzájemné spolupráci v oblasti ekonomické, politicko-bezpečnostní a socio-kulturní. V roce 2004 se debatovalo o volném obchodu mezi EU a ASEAN, avšak obě strany se dohodly na pozastavení vytvoření zóny volného obchodu. Ani jednání v roce 2009 nevedla ASEAN-EU FTA v platnost. Na jednání v roce 2009 se vytvořil pouze jakýsi rámec pro vytvoření zóny volného obchodu. V roce 2016 Evropská unie představovala druhého největšího obchodního partnera ASEAN po Číně a ASEAN představoval třetího největšího obchodního partnera EU po Číně a USA [ASEAN Secretariat 2017e: 3–4].

2.4 Úspěšnost ekonomické regionální integrace ASEAN

Ve Sdružení států jihovýchodní Asie došlo v posledních dvou desetiletí k rychlé industrializaci. Nyní se sdružení ocitá na čtvrtém místě v žebříčku

největších a nejsilnější obchodních center [ASEAN Secretariat 2017d: 13]²⁹. Kvůli rychlé industrializaci je možné pozorovat, že tvorba obchodu (*trade-creation effect*), kterou jsem definovala na základě Marinova [2015: 28] v kapitole 1.2, převažuje nad odklonem obchodu (*trade-diversion effect*). Jinak řečeno díky AFTA se neefektivní průmysl a obchod s průmyslovými výrobky stává efektivním a procento obchodu se zvyšuje.

Integrace ASEAN funguje na principech hospodářského rozvoje a spolupráce (spolupráce v průmyslu, v oblasti rozvoje, v odvětví energetiky a nerostných surovin, v odvětví malých a středních podniků atd.) Významnou roli v oblasti rozvoje ASEAN hrají obchod a přímé zahraniční investice (PZI). Tyto dva ekonomické pojmy se mohou v praxi vzájemně propojovat. Sdružení se stále snaží přitáhnout pozornost, co největšího množství zahraničních investorů do nadnárodních podniků [ASEAN 2017]. A to se jim i celkem dobře daří. Hlavním důvodem, proč zájem o investování do tohoto regionu roste, se skrývá nepochybně v pracovní síle. Ta disponuje vysokou mírou kvalifikace i produktivity. Příliv PZI do ASEAN proudí jak z členských zemí, tak od mezinárodních investorů a zaznamenává neustálý růst. Podle Invest in ASEAN [(nedat.)a] se růst PZI v posledních letech čtyřnásobně zvýšil, neboť v roce 2000 činily 266 milionů USD a v roce 2011 dosáhly částky PZI 1 bilionu USD.

Liberalizace, rozšiřování obchodu nebo hospodářský růst to jsou jasné ukazatele, které přinášejí členům ASEAN jisté výhody. Prvním výše zmíněným ukazatelem jsem uvedla liberalizaci. Díky té vznikají mezi členskými zeměmi regionální obchodní dohody (RTA), které napomáhají ke zvýšení produkce a spotřeby mezi členskými státy. Obchod se zbožím představuje velmi důležitou složku hospodářství ASEAN. V průběhu let obchod stále roste (Příloha č. 6). Za posledních patnáct let se procento obchodu více než ztrojnásobilo [ASEAN Secretariat 2017d:18]. I když obchod stále nabývá na své hodnotě, můžeme v průběhu let zaznamenat pár poklesů. První se stal v letech 1997–2001, kdy

---

²⁹ Před ním se nacházejí jen nejméně úspěšné ekonomiky světa, a to Evropská unie, Spojené státy americké a Čína.

region postihla asijská krize (viz kapitola 2.3.2). Následuje pokles v roce 2009 související s globální krizí a poté můžeme zaznamenat mírný pokles v letech 2015–2016, přičemž toto období souvisí s modernizací světového obchodu [ASEAN Secretariat 2017d: 18].

Například hodnota inflace se v průběhu let snížila na 3,4 % [Invest in ASEAN (nedat)b.] Další pozitivum představuje neustále rostoucí lidský kapitál, který se vyznačuje poměrně kvalitní mírou kvalifikace [Paličková 2004: 121]. Během posledních let existence ASEAN můžeme pozorovat snížení procenta chudoby. Například mezi roky 1990 a 2009 kleslo procento hodnoty z 50 % na pouhých 22 % [Invest in ASEAN (nedat.)a]. Nesmíme, ale zapomínat na velké ekonomické rozdíly mezi jednotlivými zeměmi ASEAN. Jinak řečeno úspěch a efektivitu ASEAN zaznamenáváme, byť v jednotlivých zemích na různých úrovních hospodářského rozvoje.

Další důležitý sektor ovlivňující ekonomiku ASEAN představuje cestovní ruch. I ten se stále zvyšuje. Největší procento návštěvníků však tvoří přímo státy ASEAN. To znamená, že lidé žijící v jednom členském státě cestují do dalších devíti států jako turisté nikoli jako pracovní síla. Další turisté pak nejčastěji přicházejí do zemí tohoto regionu z Číny, Evropské unie nebo Koreji.

2.5 Dopad integrace ASEAN na ekonomický růst svých členských zemí

Státy ASEAN „se od sebe odlišují nejen velikostí, počtem obyvatel, ekonomickou silou nebo úrovní, ale také náboženskými, kulturními a sociálními zvyklostmi“ [Majerová 2007: 84]. V porovnání s ostatními asijskými regiony a jejich státy se i zde vyskytovaly konflikty (například s komunistickými opozicemi během studené války), avšak nejednalo se o nijak extrémně výrazné etnické a náboženské konflikty, které by bránily chodu a rozvoji integrace [Paličková. 2004: 121]. Dnes můžeme říci, že se v regionu odehrávají konflikty,

at' už uvnitř některých států či mezi nimi³⁰, avšak nejedná se o konflikty ohrožující existenci sdružení. Jinak řečeno momentálně se nevyskytuje žádná hrozba či agresor uvnitř organizace, která by mohla ohrozit efektivitu ASEAN či ho dokonce zničit. To hodnotím za velice pozoruhodné v souvislosti s problematickým faktorem v rámci ASEAN, o kterém jsem se již dříve zmínila (viz kapitola 2.1), tím mám na mysli odlišnost jednotlivých ekonomik v rámci sdružení.

Rozmanitost jednotlivých ekonomik zároveň způsobuje zpomalení procesů, které souvisí s integrací ASEAN. Podle článku o ekonomické integraci ASEAN [Ramirez – Pooittiwong 2016] je „[v]ětšina zemí ASEAN [...] kategorizována jako země s nízkými příjmy, zatímco některé země jsou ekonomicky vyspělejší“³¹. Ve sdružení se u jednotlivých členů úrovně jednotlivých ekonomických ukazatelů velmi liší. Když se zmiňuji o ekonomických ukazatelích, mám na mysli například výši HDP či hospodářský rozvoj atd. Hlavním ukazatelem ekonomické úrovně je HDP, o kterém se budeme bavit níže. Kvůli rozdílným ekonomickým úrovním v jednotlivých státech a dalším možným problémům jako například terorismus, přírodní katastrofy, epidemie aj., mohou nastat komplikace, které brání ASEAN k dosažení svého cíle, a to snahu o hlubší ekonomickou spolupráci, zvýšení úrovně jednotlivých ekonomik a posílení stability v tamním regionu. Jeden z největších problémů se skrývá v nejednotě, co se názorů a požadavků týče, což považuji za celkem velký paradox, jelikož hlavní hesla *ASEAN Way* představuje právě jednota a společenství. Právě kvůli nejednotě

---

³⁰ Pokud hovořím o vnitřním konfliktu, mám na mysli Rohingskou krizi, která začala v srpnu 2018. Zde se jedná o náboženský konflikt mezi budhistickou vládou a muslimskou menšinou Rohingya žijící převážně ve státu Rakhine [BBC 2018]. V druhém případě (konflikt mezi státy) mám na mysli již dlouho přetrvávající konflikt o Jihočínské moře mezi ČLR, Tchaj-wanem, Filipínami, Vietnamem, Malajsií a Brunejí. ČLR si klade nároky na Jihočínské moře a buduje v něm umělé ostrovy, jimiž narušuje exklusivní ekonomickou zónu výše zmíněných států [BBC 2016].

³¹ Originální znění: “The majority of ASEAN countries [...] categorized as low middle income countries, whereas a few are positioned better economically“[Ramirez – Pooittiwong 2016].

může docházet k rozporu regionálních pravidel s vnitrostátními právními předpisy, protože každá země disponuje odlišnými nařízeními a předpisy. Slavíková [2013:12] ve své práci odkazuje na Camrouxe, který se zastává názoru, že členství v ASEAN má na své členy pozitivní dopad a chápe ho „za posilující národní suverenity dotyčných států, nikoli oslabující ve jménu integrace“.

Podle Jetschke [2016] můžeme v asijském regionu tedy i v ASEAN zaznamenat „[z]emě s hrubým domácím produktem (HDP) na obyvatele nad světový průměr“³², které „koexistují se zeměmi, jejichž HDP na obyvatele je daleko pod průměrem“³³. Mezi ekonomicky rozvinutější země ASEAN patří Singapur, Brunej, Malajsie, Thajsko, Indonésie a mezi méně rozvinuté pak Filipíny, Vietnam, Myanmar a Kambodža (seřazeno od největší hodnoty HDP na hlavu po nejmenší podle tabulky č. 2). Pokud seřadíme státy podle HDP běžných cen, tak žebříček bude vypadat následovně: Indonésie, Thajsko, Filipíny, Malajsie, Singapur, Vietnam, Myanmar, Kambodža, Laos a na posledním místě Brunej (Příloha č. 2). Předešlé seřazení ovlivňují faktory, jak jsme si již dříve řekli, jako rozloha, populace, hustota obyvatel atd. Na základě předešlého seřazení se mohou vyskytovat rozdíly ve směnných kurzech, úrokových sazbách či odlišných mírách inflace [Ramirez – Pooittiwong 2016]. ASEAN se snaží snížit rozdíly mezi státy ve výše zmíněných ekonomických ukazatelích a tím i eliminovat pochyby o existenci dvouúrovňového sdružení (viz níže).

Od té doby, co se jednotlivé země staly součástí ASEAN zaznamenávají trvalý hospodářský růst [Invest in ASEAN (nedat.)b]. U každé z nich ho můžeme v jednotlivých sektorech zaznamenávat více či méně. Například u Kambodži, Laosu, Myanmaru a Vietnamu se od roku 2010 rapidně zvýšil cestovní ruch

---

³² Originální znění: „Countries with a per capita gross domestic products (GDP above the world average“ [Jetschke 2016:227].

³³ Originální znění: „coexist with countries whose per vapita GDP is far below average“ [Jetschke 2016:227].

(Příloha č. 7). Do těchto zemí proudilo v roce 2016 dvakrát tolik návštěvníků, co před šestnácti lety [ASEAN Secretariat 2017d: 56]. Naopak u těchto zemí zůstává podíl obchodu se zbožím a službami stále na nižších pozicích na rozdíl od jiných členů ve sdružení.

Nejbohatší ekonomika ASEAN, kterou představuje Singapur, je založena na službách. Singapur, dřív velmi chudý, s velice nízkým HDP a velkou mírou nezaměstnanosti, se velice rychle industrializoval. Tamní vláda se velice aktivně podílí na podpoře obchodu a jeho rychlém vývoji. Skrze tento dnes velice rozvinutý a vyspělý stát prochází většina zahraničních investic putujících do tamního regionu. Společně s Indonésií, Malajsií, Singapurem a Thajskem jsou přezdívány jako zázrak hospodářství [Hill – Menon 2010: 2]. Na první pohled by to mohlo vypadat, že právě Singapur, mezi ostatními členy nejbohatší a nejvíce ekonomicky dynamický, by mohl představovat vůdčím zemi ASEAN, avšak není tomu tak. Za pomyslného lídra ASEAN se považuje Indonésie [Petrů 2011: 204]³⁴. Ta představuje největší ekonomiku ASEAN, přesto si můžeme povšimnout (Příloha č. 2), že podle HDP na obyvatele se v porovnání s ostatními členy rovná nižšímu průměru. V Indonésii panuje silný ekonomický nacionalismus neboli důraz nad kontrolu domácího hospodářství. Svou ekonomiku má založenou na silných zdrojích, stejně tak to má i Brunej Darussalam, která se stala členem ASEAN nedlouho poté, co převzala plnou nezávislost v roce 1984. „Od té doby se ASEAN stala základním kamenem zahraničních politik Bruneje“ [Ministry of Foreign Affairs and Trade Brunei

---

³⁴ Indonésie je jednou ze základajících zemí ASEAN. Podílela se na vytvoření Zóny míru, svobody a neutrality (*Zone of Peace, Freedom and Neutrality*, ZOPFAN) a Smlouvy o přátelství a spolupráci (*Treaty of Amity and Cooperation in Southeast Asia*, TAC). Dále má velkou zásluhu na vytvoření Společenství ASEAN (ASEAN Community), jelikož v té době předsedala.

Darussalam 2017]³⁵. HDP tohoto rozlohou malého sultanátu tvořilo v roce 1990 polovinu hodnoty, kterou tvoří dnes.

Malajsie představuje další rozvinutá ekonomika ASEAN. Hlavní pohon její ekonomiky představuje soukromý sektor. Ještě než se stala jednou ze zakládajících zemí ASEAN, její ekonomika se zaměřovala především na zemědělství. Poté, co se stala členem sdružení, se začal rozvíjet její průmysl, díky kterému se stala zásadním vývozcem elektroniky. World Bank [2018a] ji definuje jako jednu z nejvíce otevřených ekonomik světa. Její hlavní obchodní partneři jsou Singapur, ČLR (Čínská lidová republika), USA, EU a Japonsko.

Na rozdíl od Malajsie Thajsko zaznamenávalo hospodářský růst již před vznikem ASEAN. Jeho průměrný nárůst zhruba od 60. let do půlky let 90. činil 7, 5 % [World Bank 2018b]. Největší propad thajské ekonomiky nastal v souvislosti s již zmíněnou Asijskou krizí, a pak v roce 2009 v důsledku svých vnitropolitických problémů. Nyní však představuje dle ASEANstats [2016] (Příloha č. 2) druhý největší obchod (*total trade*) ASEAN, přičemž vývoz zde převažuje nad dovozem.

V ASEAN patří v posledních letech a především v roce 2017 k nejrychleji rostoucím ekonomikám v jihovýchodní Asii Filipíny. Tato země, byť nepatří k největším a nejsilnějším ekonomikám ASEAN, tak v roce 2017 podle World Bank [2018c] rychlost hospodářského růstu překonala ekonomiky jako Indonésie či Malajsie. Trvalý hospodářský růst má za důsledek snižování chudoby, což je pro země v tomto regionu velkým přínosem.

Často se členské státy sdružení dělí na ASEAN-6 a CLMV. První skupinu tvoří zakládající státy ASEAN (Indonésie, Filipíny, Malajsie, Singapur, Thajsko)

---

³⁵ Originální znění: „Since then, ASEAN became the cornerstone of Brunei's foreign policies“ [Ministry of Foreign Affairs and Trade Brunei Darussalam 2017].

zahrnujíc i Brunej. Do CLMV³⁶ patří ekonomicky slabší státy Laos, Kambodža, Myanmar a Vietnam. Svůj zájem o členství v ASEAN projeví na základě ekonomických a geopolitických důvodů. Tyto státy jsou převážně socialistické a prochází industrializací. Vstup této skupiny států vyvolal jisté pochyby o tom, zda ASEAN nebude muset fungovat na základě dvou úrovní, jelikož zde existovala velká mezera v rozvoji. V Laosu, Kambodže, Vietnamu a pravděpodobně i v Myanmaru se dříve uplatňovala politika centrálně řízeného hospodářství, ta později (v roce 1986) přešla na tržní ekonomiku, která souvisí i s liberalizací obchodu v zemi [Kyophilavong – Bounlert – Alay 2017: 194; Hill – Menon 2010: 2; Hill – Menon 2010: 10]. Při vstupu do ASEAN nepochybně dochází k rozšíření a rozvoji obchodu na mezinárodní a regionální úrovni. Tyto státy měly výši HDP pětkrát nižší než zbylé členské státy [ASEAN Secretariat 2017d: 65]. V průběhu let se tento rozdíl snížil téměř o polovinu a tím se i potvrdila efektivita spolupráce v rámci sdružení. K této pozitivní změně přispěla i ČLR, která představuje největšího investora PZI do CLMV [ASEAN Secretariat 2017f: 21].

Samozřejmě členství v této regionální organizaci není zárukou neustálého úspěchu. Jako příklad si na základě článku Kyophilavonga, Bounlerta a Alaya [2017: 195] uvedeme Laos, kde hlavní export představují vodní energie. Při nadměrném čerpání těchto energií může dojít až k nedostatku vody pro tamější obyvatele. Další negativní dopad může zapříčinit integrace AFTA. Díky ní má docházet k odstranění celních tarifů, což by v nežádoucím případě mohlo způsobit měnovou nestabilitu a obchodní deficit.

---

³⁶ Název této skupiny vznikl na základě oficiálních názvů států CLMV (Cambodia, Laos, Myanmar, Vietnam).

Závěr

Cílem předkládané práce bylo zjistit, jak Sdružení států jihovýchodní Asie přispívá k podpoře regionálního obchodu v jihovýchodní Asii a jaký přínos z ekonomických integrací vzniklých v rámci ASEAN mají jednotlivé členské státy. Abych mohla naplnit cíl, práci jsem si rozdělila na dvě části. V první části práce jsem se zabývala teoretickými koncepty, které mi poskytly teoretický rámec pro analýzu případové studie ASEAN (empirická část).

Sdružení států jihovýchodní Asie se dnes považuje za jednu z nejdynamičtějších a nejúspěšnějších regionálních organizací na mezinárodní scéně. Pro region jihovýchodní Asie to znamená již třetí, avšak první úspěšný pokus o vytvoření takové organizace, která dokáže řešit otázky ať už bezpečnostního, politického či především ekonomického charakteru. Toto sdružení, byť se nyní zaměřuje především na ekonomické otázky jako hospodářský rozvoj a spolupráce, tak skrze ně se snaží naplnit i své politicko-bezpečnostní cíle [Řehák 2009: 8], což akorát potvrzuje zařazení ASEAN do starého regionalismu.

První úspěchy ASEAN zaznamenal již při vytvoření první regionální ekonomické integrace AFTA. Z textu je zřejmé, že pokud vznikla v roce 1992, nemohlo ji hned tvořit všech deset nynějších členů ASEAN, tudíž přistoupily postupně. Vznikem zóny volného obchodu v rámci ASEAN, mohly státy zahájit jednání ve prospěch své domácí i regionální hospodářské spolupráce, při které se snažily liberalizovat obchod a především ho udělat více efektivní a prospěšný. K dosažení cílů jim napomohl CEPT neboli společný systém preferenčních sazeb. To jednoznačně potvrzuje, že se jedná o zónu volného obchodu, jelikož zde v podobě CEPT existuje regulační prostředek, který je pro FTA typický. Státy se skrze něj snažily pouze uvalované tarify snížit, nikoli je úplně odstranit. AFTA svůj účel splnila, protože obchod v ASEAN zaznamenal dle Paličkové

[2004: 124] nárůst o více než polovinu částky, kterou představoval na začátku 90. let (viz Příloha č. 5).

Státy ASEAN však v důsledku asijské krize zjistily, že tento stupeň integrace je před takovými hrozbami neochrání, a tak byly nuceny začít jednat. To dalo vznik novému stupni integrace v rámci ASEAN v podobě společného trhu neboli hospodářského společenství ASEAN. Státy se v něm rozhodují společně a vytváří společné obchodní politiky a jiné politiky týkající se integrace (zemědělské, dopravní aj). Vybudování AEC v rámci integrace Společenství ASEAN jednoznačně přispělo k podpoře regionálního obchodu i jednotlivým státům, jelikož vystupují jako jeden celek, který funguje efektivně. Jedná se především o to, že státy společně rozhodují a vytvářejí obchodní politiky. Díky Společenství ASEAN se sdružení snaží zlepšit svou infrastrukturu, posílit pravomoci svých orgánů a zdokonalit mechanismy pro řešení sporů. Ekonomické integrace v rámci ASEAN eliminují vznik konfliktů, jelikož země, které spolu spolupracují a obchodují, by mezi sebou neměly chtít válčit.

Funkčnost společenství v rámci ASEAN podnítilo státy o ještě užší spolupráci, a tak se v roce 2015 dohodly na desetiletém plánu *Vize ASEAN 2025*. Skrze tento plán má dojít k většímu prohloubení spolupráce, ke vzniku nových orgánů a posílení jejich pravomocí, což jednoznačně nasvědčuje tomu, že státy jsou si vědomy, co jim integrační procesy probíhající v rámci ASEAN přinášejí, a proto mají větší prohloubení integrace. Skrze ASEAN členské státy navazují i vztahy s vnějším okolím, což je zajisté dalším velkým přínosem. Vztahy navázané s Čínou, EU, Japonskem či USA hodnotím za stěžejní pro ASEAN, jelikož tyto světové ekonomiky představují buď jedny z největších zahraničních investorů, obchodních partnerů nebo obojí zároveň.

ASEAN funguje na základě konsensuálního charakteru a představuje typickou regionální organizaci fungující na mezivládním principu, kde orgány ASEAN nemají rozhodovací pravomoci. Jedním z velkých problémů, který musí

být z předkládané práce zjevný, je heterogenita mezi členy. To, že jednotlivé státy se ocitají na různých ekonomických úrovních či úrovních rozvoje může komplikovat cestu ASEAN. Další problém, který s nesourodostí států zajisté souvisí, představuje nejednota čili odlišné zájmy členských zemí.

Z textu jednoznačně vyplývá, že ASEAN má na jednotlivé ekonomiky svých členských zemí především pozitivní dopad. Když se podíváme na jednotlivé členské země, u všech zaznamenáváme hospodářský růst ať už méně či více [Invest in ASEAN (nedat.)b]. Členství v tomto sdružení přináší státům mnoho nových příležitostí ve všech oblastech (ekonomická, politicko-bezpečnostní, socio-kulturní), tudíž ASEAN představuje jeden z mnoha dalších faktorů, díky kterým se mohla hospodářská stagnace, která vznikla kvůli konfliktům, živelným katastrofám či zaostalostí za jinými státy, eliminovat. Díky trvalému hospodářskému růstu od roku 1990 (až na asijskou krizi) se neustále zvyšuje i životní úroveň, protože vzniklé integrace v rámci ASEAN se snaží plnohodnotně využívat pracovní síly, kapitálu, nerostných zdrojů a surovin k vytvoření konkurenceschopného a stabilního prostředí, což v tamním regionu značí velký úspěch. I u méně rozvinutých států (CLMV) můžeme pozorovat velký pokrok. Předtím, než se staly součástí ASEAN jejich hodnoty HDP na obyvatele byli tristní a velice pod průměr. To se však vstupem do ASEAN změnilo a rozdíl mezi nimi a ASEAN-6 se rapidně snížil.

ASEAN představuje významnou entitu ve světové ekonomice, která bývá zpravidla úspěšná v naplňování svých cílů a v prohlubování ekonomické regionální integrace. Díky integracím vzniklým v rámci ASEAN se zvyšuje procento vnitřního obchodu ASEAN a naopak hodnota inflace se snižuje. Dále do členských států přichází velké množství PZI z jiných členských států ASEAN nebo zemí jako je ČLR, Japonsko, USA aj., což má na ekonomický růst také významný vliv. Volný pohyb kapitálu, zboží a pracovní síly výrazně usnadňuje rozvoj regionu a přispívá k tvorbě obchodu (*trade-creation effect*). Díky volnému

pohybu se více zefektivní využití těchto faktorů. To znamená, že například pracovní síla se může volně přemístit tam, kde bude plnohodnotně využita.

Seznam pramenů a použité literatury:

AEM (1975). 1975 *Joint Communiqué of the 1st ASEAN Economic Ministers' Meeting* (<https://cil.nus.edu.sg/wp-content/uploads/formidable/18/1975-1st-AEM.pdf>, 11. 4. 2018) s. 1–2.

ASEAN (2012)a. *Agreement on the Common Effective Preferential Tariff (CEPT) Scheme for the ASEAN Free Trade Area (AFTA)* (http://asean.org/?static_post=agreement-on-the-common-effective-preferential-tariff-cept-scheme-for-the-asean-free-trade-area-afta, 20. 3. 2018).

ASEAN (2012)b. *Press Statement by the Chairperson of the 9th ASEAN Summit and the 7th ASEAN+3 Summit Bali, Indonesia, 7 October 2003* (http://asean.org/?static_post=press-statement-by-the-chairperson-of-the-9th-asean-summit-and-the-7th-asean-3-summit-bali-indonesia-7-october-2003, 11. 4. 2018).

ASEAN (2012)c. *Declaration of ASEAN Concord II (Bali Concord II)* (http://asean.org/?static_post=declaration-of-asean-concord-ii-bali-concord-ii, 11. 4. 2018).

ASEAN (2015). *ASEAN 2025 at A Glance* (<http://asean.org/asean-2025-at-a-glance/>, 20. 3. 2018).

ASEAN (2017). *ASEAN at 50 : A Historic Milestone for FDI and MNEs in ASEAN* (http://asean.org/?static_post=historic-milestone-fdi-mnes-asean, 20. 3. 2017).

ASEAN [nedatováno]. *History* (<http://asean.org/asean/about-asean/history/#>, 7. 3. 2018).

ASEAN (1992). *Agreement on the Common Effective Preferential Tariff Scheme for the ASEAN Free Trade Area*, Singapore, 28 January 1992 (http://www.asean.org/wp-content/uploads/images/2012/Economic/AFTA/Common_Effective_Preferential_Tariff/Agreement%20on%20the%20Common%20Effective%20Preferential%20Tariff%20Scheme%20for%20the%20ASEAN%20Free%20Trade%20Area.pdf, 15. 3. 2018), s 1–7.

ASEANstats (2016). *Table 1 – ASEAN Member States: Selected Basic Indicators, 2016* (<https://data.aseanstats.org/>, 10. 4. 2018).

ASEAN Secretariat (2012). *ASEAN Free Trade Area (AFTA): An Update* (Jakarta: ASEAN Secretariat).

ASEAN Secretariat (2015). *The ASEAN Charter* (Jakarta: ASEAN Secretariat).

ASEAN Secretariat (2017)a. *ASEAN at 50 : A Historic Milestone for FDI and MNEs in ASEAN* (Jakarta: ASEAN Secretariat).

ASEAN Secretariat (2017)b. *Handbook for MSME Access to Alternative Sources of Finance in ASEAN* (Jakarta: ASEAN Secretariat).

ASEAN Secretariat (2017)c. *Overview of ASEAN Plus Free Cooperation* (<http://asean.org/storage/2017/06/Overview-of-APT-Cooperation-Jun-2017.pdf>, 20. 3. 2018), s. 1–7.

ASEAN Secretariat (2017)d. *Celebrating ASEAN: 50 years of evolution and progress. A Statistical Publication* (Jakarta: ASEAN Secretariat).

ASEAN Secretariat (2017)e. *Overview ASEAN-EU Dialogue Relations* (http://asean.org/storage/2012/05/Overview-of-ASEAN-EU-Relations-as-of-Sept-2017_FINAL-1.pdf, 11. 4. 2018), s. 1–6.

ASEAN Secretariat (2017)f. *ASEAN: 50. A Historic Milestone for FDI and MNEs in ASEAN* (Jakarta: ASEAN Secretariat).

ASEM [nedatováno]. *About the Asia-Europe Meeting (ASEM)* (<http://www.aseinfoboard.org/about>, 25. 3. 2018).

Allen, Robert L. (1963). Review of The theory of economic integration, by Bela Balassa. *Economic Development and Cultural Change* 11 (4), s 449–454.

Baksi, Soham (2014). Regional versus Multilateral Trade Liberalization, Environmental Taxation, and Welfare. *The Canadian Journal of Economics*, 1 (47), s. 232–249.

Balassa, Bela (1961). *The Theory of Economic Integration* (Illinois: Richard D. Irwin. Homewood).

Balassa, Bela (1966). *Teorie ekonomické integrace* (Praha: Nakladatelství Svoboda).

BBC (2016). *Why is the South China Sea contentious?* (<http://www.bbc.com/news/world-asia-41566561>, 15. 4. 2018).

BBC (2018). *Myanmar Rohingya: What you need to know about crisis* (<http://www.bbc.com/news/world-asia-41566561>, 15. 4. 2018).

Börzel, Tanja A. – Risse, Thomas (2016). Introduction. In: Börzel, Tanja A. – Risse, Thomas eds., *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism* (Oxford: Oxford University Press), s. 3–15.

Buelens, Marc – Van der Broeck, Herman (2007). AN Analysis of Differences in Work Motivation between Public and Private Sector Organizations. *Public Administration Review* 67 (1), s. 65–74.

Caletka, Martin (2009). Integrační procesy v asijsko-pacifické oblasti. In: Waisová, Šárka a kol., *Regionální integrační procesy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 354–380.

CIA [nedat.]. *The World Factbook. Government type* (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/fields/2128.html>, 13. 4. 2018).

Cihelková, Eva (2001). Regionalizace světové ekonomiky. In: Cihelková, Eva – Křížková, Eva a kol., *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy* (Praha: C. H. Beck), s. 75–84.

Cihelková, Eva (2008). K teorii regionální ekonomické integrace. In: Cihelková, Eva – Frait, Jan a kol., *Mezinárodní ekonomie II* (Praha: C. H. Beck), s. 1–41.

CIL (2017). *1975 Joint Communique of the 1st AEAN Economic Ministers' Meeting* (<https://cil.nus.edu.sg/database/single-database/?id=912>, 3. 3. 2018).

ČNB (2001). *Přímé zahraniční investice* (http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/publikace_pb/pzi/PZI_2001_CZ.PDF, 1. 3. 2018), s. 1–64.

Daquila, Teofilo C. – Huy, Le Huu (2003). Singapore and ASEAN in the Global Economy: The Case of Free Trade Agreements. *Asian Survey* 43 (6), s. 908–928.

Economy watch (2010). *Trade policy* (<http://www.economywatch.com/international-trade/trade-policy.html>, 16. 2. 2018).

Fawcett, Louise (2004). Exploring Regional Doamins: A Comparative History of Regionalism. *International Affairs* 80 (3), s. 429–446.

Ferenčíková, Soňa (2013). Priame zahraničné investície – Teoretické východiská. In: Ferenčíková, Soňa a kol., *Mezinárodní expanzia firiem. Stratégie, partnerství a ľudské zdroje* (Bratislava: Ekonómia), 11–32.

Galtung, Johan (1968). A Structural Theory of Integration. *Journal of Peace Research* 5 (4), s. 375–395.

Haas, Ernst B. (1958). *The Uniting of Europe: Political, Social and Economic Forces, 1950–1957* (Stanford Calif: Stanford University Press).

Haas, Ernst B. (1970). The Study of Regional Integration: Reflection on the Joy and Anguish of Pretheorizing. *International Organization* 24 (4), s. 607–646.

Hill, Hal – Menon, Jayant (2010). ASEAN Economic Integration: Faetures, Fulfillments, Failures and the Future. *ADB Working Paper Series on Regional Economic Integration* [neuvedeno] (69), s. 1–34.

Hosny, Amr S. (2013). Theories of Economic Integration: A Survey of the Economic and Politica Literature. *International Journal of Economy, Managment and Social Sciences* 2 (5), s. 133–155.

Hurník, Jaromír (2006). Měnová politika. In: Kubíček, Jan a kol., *Hospodářská politika* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 60–90.

Invest in ASEAN [nedatováno]a. *ASEAN Advantage. Why invest in ASEAN? Robust Market* (<http://investasean.asean.org/index.php/page/view/reasons-for-investing>, 3. 4. 2018).

Invest in ASEAN [nedatováno]b. *ASEAN Advantage. Why invest in ASEAN? Sustained Economic Growth* (<http://investasean.asean.org/index.php/page/view/reasons-for-investing/view/671/newsid/779/sustained-economic-growth.html>, 3. 4. 2018).

Jetschke, Anja – Katanda, Saori N. (2016). Asia. In: Börzel, Tanja A. – Risse, Thomas eds., *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism* (Oxford: Oxford University Press), s. 225–248.

Ježek, Jiří (2002). *Prostorová a regionální ekonomika* (Plzeň: ZČU).

Kahnert, F. – Richards, P. – Stoutjesdik, E. – Thomopoulos, P. (1969). *Economic Integraton among developing countries* (Paříž: Development Center of OECD).

Keohane, Robert O. – Nye, Joseph S. (1975). International Interdependence and Integration. In: Greenstein, Fred I. – Polsby, Nelson W. eds., *Handbook of Political Science* (Reading, Mass.: Addison-Wesley).

Koné, Salif (2012). Is Economic Integration Between Developing Countries a Singular Process? *Journal of Economic Integration* [ročník a číslo neuvedeno], s. 387–409.

Kraft, Jiří – Fárek, Jiří (2008). *Světová ekonomika a ekonomická integrace v období globalizace* (Liberec: Technická univerzita).

Kratochvíl, Petr – Waisová, Šárka (2009). Teorie regionálních integračních procesů. In: Waisová, Šárka a kol., *Regionální integrační procesy* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 35–74.

Kroupa, Jiří (2012). *Mezinárodní systém, jeho subjekty a vybrané problémy* (Brno: Tribun)

Kunešová, Hana (2001a). Finanční krize. In: Cihelková, Eva – Křížková, Eva a kol., *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy* (Praha: C. H. Beck), s. 40–49.

Kunešová, Hana (2001b). Mezinárodní pohyb kapitálu. In: Cihelková, Eva – Křížková, Eva a kol., *Světová ekonomika. Nové jevy a perspektivy* (Praha: C. H. Beck), s. 28–39.

Kyophilavong, Phoupet – Vahnalat, Bounlert – Phonvisay, Alay (2017). Lao SME Participation in Regional Economic Integration. *Journal of Southeast Asian Economies* 34 (1), s. 193–220.

Lipsey, Richard George (1960). The theory of customs unions: A general survey. *The Economic Journal* 70 (279), s. 496–513.

Machková, Hana – Černošávková, Eva a kol. (1998). *Mezinárodní obchodní operace* (Praha: HZ Editio).

Majerová, Ingrid (2007). Mezinárodní integrační procesy (Opava: Slezská univerzita v Opavě).

Marinov, Eduard (2015). Economic Determinants of Regional Integration in Developing Countries. *International Journal of Business and Management* 3 (3), s. 1–18.

Ministry of Foreign Affairs and Trade Brunei Darussalam (2017). *ASEAN* (<http://asean.org/asean-2025-at-a-glance/>, 20. 3. 2018).

Nakatomi, Michitaka [nedatováno]. "Global Value Chain" in East Asia (Japan: JETRO), s. 1–12.

OECD (2018)a. *FDI main aggregates* (<http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=FDIINDEX#>, 4. 3. 2018).

OECD (2018)b. *Multilateral Agreement on Investment* (<http://www.oecd.org/investment/internationalinvestmentagreements/multilateral-agreementoninvestment.htm>, 15. 2. 2018).

OSN (2010). *Secretary-General, in Remarks to ASEAN – United Nations Summit, Spells Out Areas for Building Stronger Cooperative Relations* (<http://www.un.org/press/en/2010/sgsm13212.doc.htm>, 7. 3. 2018).

Paličková, Irena (2004). Asijské a tichomořské integrace. In: Zlý, Bohumír – Kaňa, Radomír a kol., *Integrační procesy ve světové ekonomice* (Ostrava: VŠB), s. 112–144.

Petrů, Tomáš (2011). Jihovýchodní Asie. In: Panregiony ve 21. Století. Cabada, Ladislav – Šanc, David a kol., *Vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 178–213.

Ramirez, Byron – Pooittiwong, Anchalee (2016). ASEAN Economic Integration: Opportunities and Challenges that Lie Ahead. *International Policy Digest*. 6. 1. 2016 (<https://intpolicydigest.org/2016/01/06/asean-economic-integration-opportunities-and-challenges-that-lie-ahead/>, 19. 3. 2018).

Řehák, Vilém (2009). Nový regionalismus: Proces a teorie. *Mezinárodní vztahy* 7 (2), s. 7–21.

Shimizu, Kazushi (2004). The Origin of Intra-ASEAN Economic Cooperation. *Economic journal of Hokkaido University* 33 [neuvedeno], s. 113–133.

Slavíková, Kamila (2013). *Problematika Myanmar ve vztazích EU – ASEAN* (Praha: VŠE)

Severino, Rodolfo C. (2008). *ASEAN* (Singapore: ISEAS).

Söderbaum, Fredrik (2016). Old, New, Comparative Regionalism: The History and Scholarly Development of the Field. In: Börzel, Tanja A. – Risse, Thomas eds., *The Oxford Handbook of Comparative Regionalism* (Oxford: Oxford University Press), s. 16–40.

Stuchlíková, Zuzana (2010). Hospodářská politiky Číny a její přístup k multilateralismu a regionalismu. In: Cihelková, Eva a kol., *Regionalismus a multilateralismus. Základy nového světového obchodního řádu* (Praha: C. H. Beck), s.106–115.

Šťastný, Dan (2006). Hospodářská politika vůči zahraničí: Mezinárodní obchod a mezinárodní pohyb pracovních sil. In: Kubíček, Jan a kol., *Hospodářská politika* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 93–117.

Väyrynen, Raimo (2003). Regionalism: Old and New. *International Studies Review* 5 (1), s. 25–51.

Viner, Jacob (1950). *The Customs Union Issue* (Oxford: University Oxford Press).

Waisová, Šárka (2008). *Mezinárodní organizace a režimy* (Plzeň: Aleš Čeněk).

World Bank (2018)a. *The World Bank in Malaysia* (<http://www.worldbank.org/en/country/malaysia/overview>, 18. 4. 2018).

World Bank (2018)b. *The World Bank in Thailand* (<http://www.worldbank.org/en/country/thailand/overview>, 18. 4. 2018).

World Bank (2018)c. *The World Bank in Philippines*
(<http://www.worldbank.org/en/country/philippines/overview>, 18. 4. 2018).

Resumé

This bachelor thesis deals with role of regional organizations at promoting of the economic growth in case of ASEAN. The goals of the present thesis are how ASEAN contribute to the region of Southeast Asia to regional trade and what benefits economic integrations ASEAN get to member states. To achieve this goals thesis is divided into two sections – theoretical and practical. Both sections include some chapters and subchapters. The theoretical section is about basic theoretical ground, which is indispensable for this research. This section deals with concepts like regional integration, regionalism, economic integration, regional trade his policy, liberalization and barriers. The second section deal with applies theoretical concepts on Association of Southeast Asian Nations (ASEAN). In the beginning is introduced short history of ASEAN. The next chapters define which integrations have been in place in Association and how it has been underway. Also this section of this thesis applies how successful integrations are and which benefits result for each ASEAN states. Based on that thesis is concluded that economic integrations in ASEAN are dynamic, productive, active and prospering. Also membership in Association is to member states much advantageous. Member states became through ASEAN more powerful, dynamic and economic developed.

Přílohy

Příloha č. 1: Členské země ASEAN

Zdroj: ASEAN Sectariat 2017d: 12

Příloha č. 2: Základní makroekonomické indikátory

ASEAN Statistics

Table 1
ASEAN Member States: Selected Basic Indicators, 2016

Country	Total land area km ²	Total population ^{1/} thousand	Population density ^{1/} persons per km ²	Annual population growth ^{1/} percent	Gross domestic product at current prices US\$ million	Gross domestic product per capita at current prices US\$ ^{2/}	International merchandise trade ^{4/}		Foreign direct investments inflow ^{5/6/} US\$ million	
							Exports US\$ million	Imports US\$ million		
Brunei Darussalam	5.765	423,0	73	1,4	11.206	26.493	4.874	2.670	7.544	-150
Cambodia	181.035	15.158,2	84	1,2	19.194	1.266	10.073	12.371	22.444	2.280
Indonesia	1.913.579	258.705,0	135	1,3	931.216	3.600	145.186	135.653	280.839	3.521
Lao PDR	236.800	6.621,1	28	2,0	15.903	2.402	3.124	4.107	7.231	1.076
Malaysia	331.388	31.660,7	96	1,5	299.632	9.464	189.414	168.392	357.807	11.329
Myanmar	676.576	52.917,0	78	0,9	68.636	1.297	11.509	15.696	27.205	2.989
Philippines	300.000	103.242,9	344	1,7	311.453	3.017	7.987	56.313	142.248	7.933
Singapore	719	5.607,3	7.797	1,3	296.977	52.963	336.083	291.909	629.993	53.912
Thailand	513.120	67.454,7	131	0,3	407.048	6.034	215.327	194.668	409.994	2.553
Viet Nam	331.231	92.695,0	280	1,1	198.196	2.198	176.575	174.463	351.038	12.600
ASEAN	4.490.212	634.484,9	141	1,2	2.559.463	4.034	1.150.479	1.085.865	2.236.343	98.042

Sources: ASEAN Macro-economic Database; ASEAN Merchandise Trade Statistics Database; ASEAN Foreign Direct Investment Statistics Database (compiled/computed from data submission, publications and/or websites of ASEAN Member States' national statistics offices, central banks and relevant government agencies, and from international sources)

Symbols used

- not available as of publication time
- n.a. not applicable/not available/not compiled
- Data in *italics* are the latest updated/revised figures from previous posting.

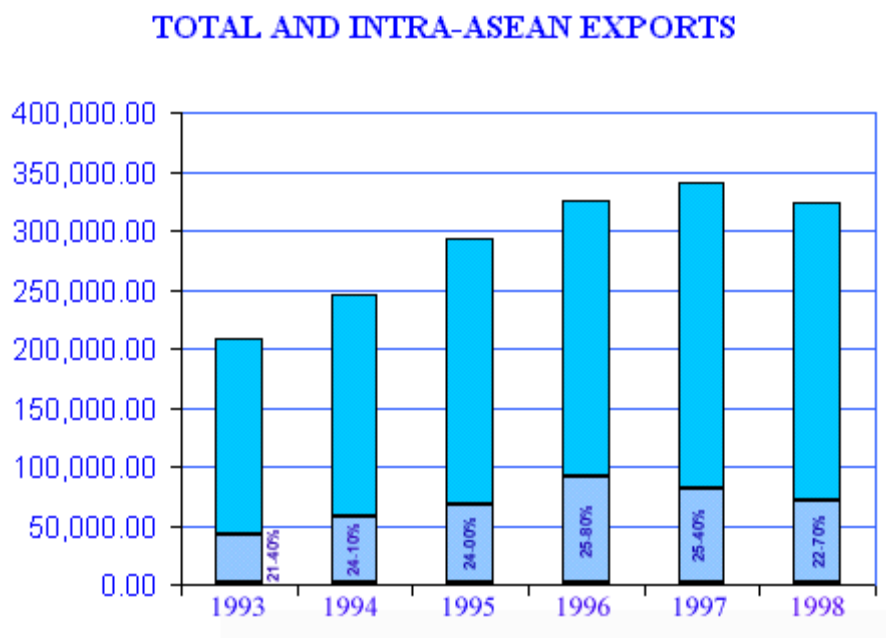
Notes

- 1/ Refers to based on mid-year total population based on country projections
- 2/ Based on AMIS data submission to ASEANstats and Official National Statistical Offices website
- 3/ Computed based on IMF WEO Database, April 2017, estimates and the latest actual country data
- 4/ ASEAN IMTS Database 2016 figures are as of September 2017
- 5/ Unless otherwise indicated, figures include equity, reinvested earnings and inter-company loans
- 6/ FDI 2016 figures are preliminary as of 31 October 2017

Zdroj: ASEANstats 2016

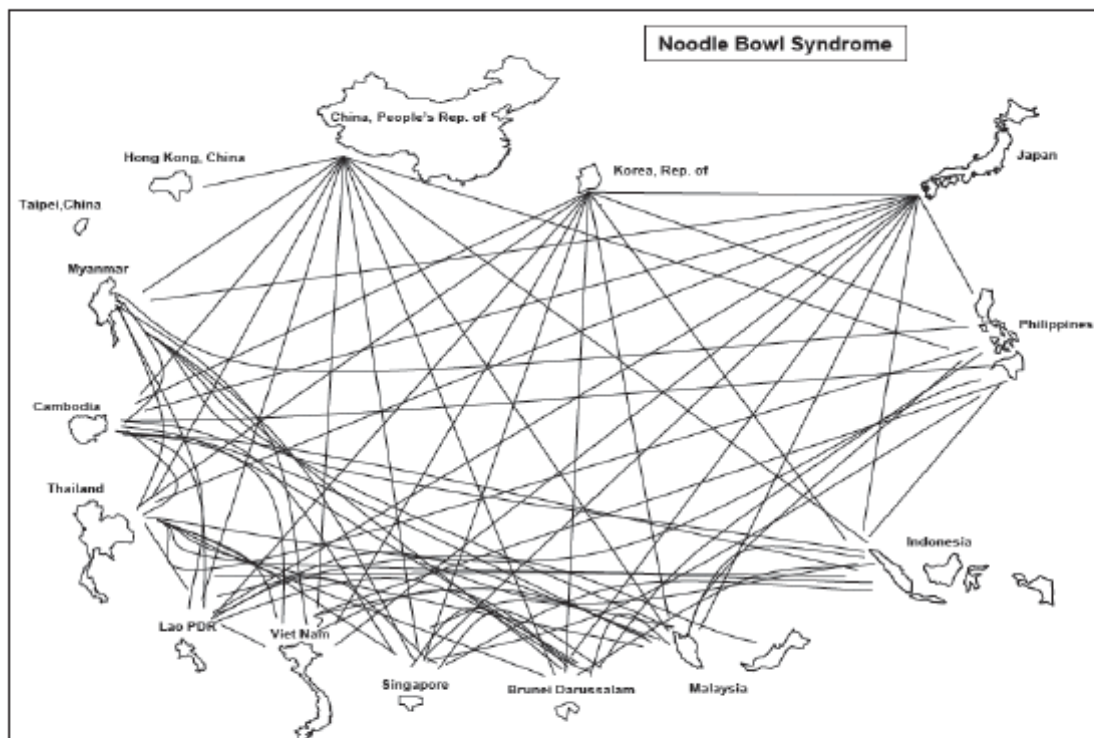
Příloha č. 3: Celkový vývoz a vnitřní vývoz ASEAN – Brunej Darussalam, Indonésie, Malajsie, Filipíny, Singapur, Thajsko, Vietnam (1993–1998)

Zdroj: ASEAN Secretariat 2012

Příloha č. 4: Model mísy s nudlemi

Chart 2: Noodle Bowl Syndrome in South-East Asia

Note: The map shows FTAs signed or under negotiation as of January 2006. East Asia is defined here as the 10 members of ASEAN, PRC, Japan, and Korea.

Source: Baldwin (2007, p. 5).

Zdroj: Stuchlíková 2010:100

Příloha č. 5: Intra-regionální obchod v letech 1980–2009

	1980	1990	1995	2000	2005	2007	2008	2009
Asia	33.2	33.0	40.3	40.6	43.0	42.2	42.5	43.0
ASEAN+6	28.9	28.6	36.9	37.4	39.1	37.8	37.4	37.8
ASEAN+3	15.9	17.0	21.0	22.7	24.9	25.0	25.0	26.1
Americas	33.2	37.2	42.0	46.8	43.0	41.1	40.0	39.5
Europe	57.5	65.4	65.4	65.1	65.0	66.0	64.8	65.1

(%)

(Notes) (1) ASEAN+6 comprises the ASEAN countries plus Japan, China, South Korea, Australia, New Zealand and India.

(2) ASEAN+3 comprises the ASEAN countries plus Japan, China and South Korea.

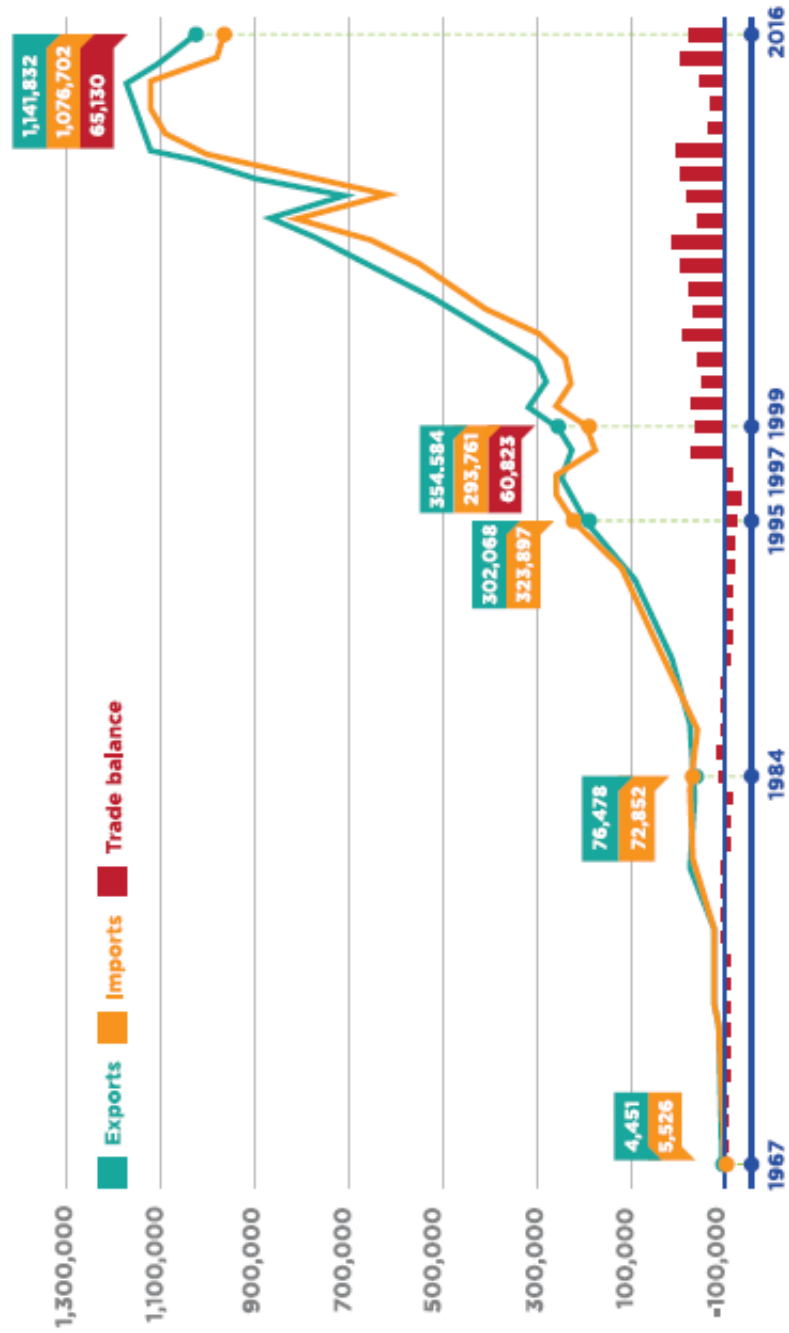
(3) The share of intra-regional trade (Export+Import) was calculated as follows:

$$\frac{\text{Intra-regional exports} + \text{Intra-regional imports}}{\text{Exports to the world} + \text{Imports from the world}} \times 100.$$

(Sources) DOT (IMF) .

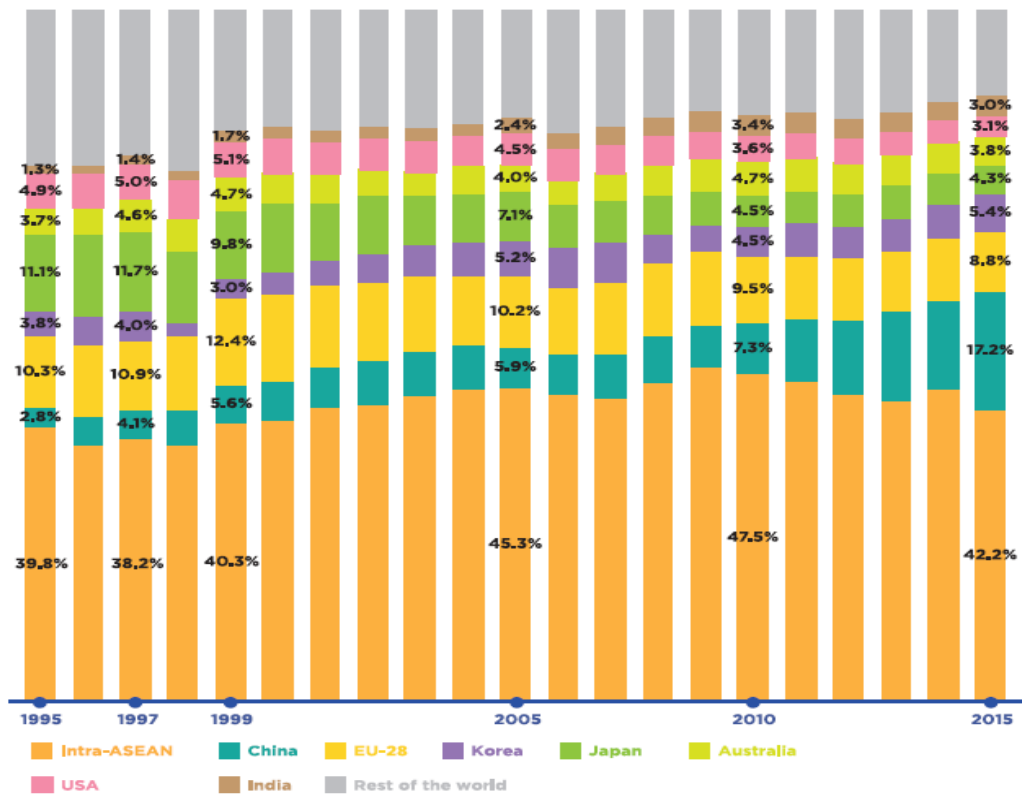
Zdroj: Nakatomi nedat.: 8

Příloha č. 6: Vývoj vývozu a dovozu v ASEAN v letech 1967–2016

Zdroj: ASEAN Secretariat 2017d: 18

Příloha č. 7: Procento návštěvníků cestujících do ASEAN podle země původu (1995–2015)

Zdroj: ASEAN Secretariat 2017d: 56